

ประเด็นที่สอง : คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับผู้ถูกร้อง
มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

6.1 สภาพข้อเท็จจริงและหลักกฎหมาย

เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยในประเด็นที่สองซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับการตั้งประเด็น การพิจารณาวินิจฉัยคดีและกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดี ตลอดจนการให้เหตุผลของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากในประเด็นว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 โดยศาลรัฐธรรมนูญได้ตั้งประเด็นวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ซึ่งจากเนื้อหาตามคำร้องควรมีประเด็นหลักแห่งคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญจะได้วินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาของผู้ร้องโดยจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วย ข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ แต่ศาลรัฐธรรมนูญได้ตั้งประเด็นพิจารณาโดยรวมในประเด็นนี้ไว้ว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ โดยนำผลคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เห็นว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามมาตรา 295 มาเป็นผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่หากพิจารณาลงไปใน รายละเอียดพบว่าผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 เกิดจากการนำผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยใน ปัญหาข้อกฎหมายว่าผู้ถูกร้องไม่อยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 และนำผลของ คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องไม่ จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ ทราบมารวมพิจารณาวินิจฉัยเข้าด้วยกัน แล้วศาลรัฐธรรมนูญจึงได้วินิจฉัยคดีว่าผู้ถูกร้องไม่มี ความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ให้ยกคำร้อง

โดยหลักการแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ที่บัญญัติว่า "ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใด จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ใน รัฐธรรมนูญนี้ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วย ข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ ครบกำหนดต้องยื่นตามมาตรา 292 หรือนับแต่วันที่ตรวจพบการกระทำความผิดดังกล่าวแล้วแต่กรณี และผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง"

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยแล้วว่า ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 และการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายแล้วว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งได้ จึงใช้บังคับกับกรณีของผู้ถูกร้องด้วย ฉะนั้นข้อพิจารณาในประเด็นที่สองต่อมาที่ถูกต้องในประเด็นนี้ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ แล้วจึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องได้กระทำความผิดตามมาตรา 295 หรือไม่ แต่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนนำประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่ว่าผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ มาวินิจฉัยอีกครั้งแล้วนำมารวมเป็นผลของคดีในประเด็นว่า ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามมาตรา 295 ซึ่งการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญควรพิจารณาไปในแต่ละประเด็นเป็นลำดับไป มิฉะนั้นจะสร้างปัญหาต่อผลของคำวินิจฉัยที่ถูกต้องและเป็นประเด็นหลักสำคัญในคดีเบี่ยงเบนไปจากมติที่แท้จริงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีโดยไม่ถูกต้อง

นอกจากนั้นการวินิจฉัยในปัญหาว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามมาตรา 295 หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญสมควรที่จะพิจารณาถึงเหตุผลในการวินิจฉัยในประเด็นนี้ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากข้อเท็จจริงในคดี ปรากฏว่าเป็นกรณีที่ถูกผู้ร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ภายหลังพ้นจากตำแหน่งแล้วได้มาจัดตั้งพรรคไทยรักไทย ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคการเมืองดังกล่าวที่เข้าสู่การเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมกราคม 2544 แล้วชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงข้างมากมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร ต่อมาได้รับการลงคะแนนเสียงในสภาผู้แทนราษฎรให้ได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ขณะดำเนินการบวนพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้มีกระแสการเมืองกดดันและเรียกร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยให้ผู้ถูกร้องพ้นความรับผิดตามข้อกล่าวหาของผู้ร้อง และจากข้อเท็จจริงของการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญพบว่า ผู้ถูกร้องและคู่สมรสมีทรัพย์สินจำนวนมาก ผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นสามีภรรยาที่จัดการทรัพย์สินร่วมกันอยู่บ้านหลังเดียวกัน การปกปิดการแสดงหุ้นที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่นเป็นหุ้นในส่วนของคู่สมรสไม่ใช่หุ้นของผู้ถูกร้อง เนื่องจากผู้ถูกร้องได้โอนหุ้นลอยไปให้คู่สมรสแล้วและกลุ่มบุคคลที่ถือหุ้นแทนคู่สมรสผู้ถูกร้องเป็นบุคคลใกล้ชิดกับครอบครัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรส อาทิ คนรับใช้ แม่บ้าน คนขับรถ ยาม เป็นต้น ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลว่า ผู้ร้องไม่สามารถนำสืบให้เห็นได้ชัดแจ้งว่าผู้ถูกร้องได้รู้ถึงการมีหุ้น

ของคู่สมรสที่ให้คุณคนใกล้ชิดถือแทน ไม่น่าเชื่อว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ฉะนั้นปัญหาการพิจารณาวินิจฉัยคดีดังกล่าวสมควรที่ศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาด้วยเหตุผลให้เป็นที่ยอมรับและให้มีความสอดคล้องกับระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐตามรัฐธรรมนูญ โดยให้มีการกำหนดประเด็นในการวินิจฉัยคดีอย่างถูกต้องเป็นไปตามลำดับของประเด็นตามคำร้องและควรดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่มีความถูกต้องตามหลักรัฐธรรมนูญและหลักกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่ยอมรับของสาธารณชนสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญและเป็นการสร้างระบบกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐในการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

6.2 การกำหนดประเด็นในการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากการกำหนดประเด็นในการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 295 กรณีของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (ผู้ถูกร้อง) ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช.(ผู้ร้อง) ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีประเด็นปัญหาข้อพิพาทระหว่างผู้ร้องและผู้ถูกร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญจำต้องวินิจฉัยหลายประเด็น โดยหลักการทั่วไป “หากมีการต้องออกเสียงวินิจฉัยประเด็นหลักแห่งคดี และมีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยหลายประเด็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะออกเสียงวินิจฉัยที่ละประเด็นตามลำดับ ทั้งนี้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะปฏิเสธไม่ออกเสียงประเด็นใดประเด็นหนึ่งไม่ได้ แต่ต้องออกเสียงสำหรับประเด็นที่ตั้งไว้ทุกประเด็น ในกรณีที่มีประเด็นใดมีความซับซ้อนองค์คณะจะต้องแยกประเด็นที่ต้องวินิจฉัยดังกล่าวออกไปเป็นประเด็นย่อยหลายประเด็นและวินิจฉัยประเด็นต่างๆ เหล่านั้นเรียงกันไปตามลำดับจนได้ผลสรุป ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยในประเด็นที่วินิจฉัยเสร็จสิ้นไปก่อนหน้านั้นจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยในประเด็นต่อไปไม่ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเมื่อมีการตั้งประเด็นแล้วตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะถูกบังคับให้วินิจฉัยในทุกประเด็น”¹

¹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546) , หน้า 220.

เมื่อได้ศึกษาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ในคดีนี้พบว่า “มีข้อสังเกตในการตั้งประเด็นการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญออกเสียงวินิจฉัยคดี ซึ่งจากการศึกษา “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ” ประกอบกับคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแล้วจะพบว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 7 คน ซึ่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ในขณะที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 8 คน ซึ่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คน ใน 8 คน วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 4 คน ใน 8 คน ไม่ได้วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ แต่เห็นว่าคำร้องของผู้ร้องไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ร้อง เนื่องจากผู้ร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้ว และศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในที่สุดว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ด้วยคะแนนเสียงข้างมากด้วยมติ 8 ต่อ 7 ตามคำวินิจฉัยนี้หากศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามประเด็นแล้วตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดต้องวินิจฉัยในประเด็นแรกก่อนว่าคำร้องของผู้ร้องเข้าหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 แล้วจึงวินิจฉัยในประเด็นต่อมาว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ “ซึ่งหากพิจารณาลงไปในเนื้อหาของคำวินิจฉัยแล้วอาจมองได้ว่าคำวินิจฉัยนี้ไม่ได้เป็นคำวินิจฉัยที่เกิดจากเสียงข้างมากด้วยคะแนน 8 ต่อ 7 แต่อาจเกิดขึ้นด้วยคะแนนเสียง 7 ต่อ 4 ต่อ 4² ฉะนั้นศาลรัฐธรรมนูญสมควรที่จะกำหนดประเด็นการวินิจฉัยในคดีนี้ให้มีความชัดเจนแน่นอน โดยควรตั้งประเด็นในประเด็นที่สองนี้เพียงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ หากศาลรัฐธรรมนูญได้มีการพิจารณาวินิจฉัยประเด็นนี้ตามหลักของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญและการให้เหตุผลที่ถูกต้องย่อมมีผลของคดีดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงไปในทางตรงข้ามกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ ฉะนั้นจึงสมควรที่จะได้ศึกษาคำวินิจฉัยคดีนี้ในประเด็นนี้ว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ต่อไป

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 221.

6.3 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 11 คน มีความเห็นว่ากรณีผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 และได้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไปตามคำร้องว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 4 คน วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วไม่อยู่ในบังคับรัฐธรรมนูญมาตรา 295 โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน ไม่ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงเลยว่าการผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ แต่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยประเด็นสำคัญโดยรวมประเด็นต่างๆดังกล่าว แล้วจึงตั้งประเด็นแห่งคดีว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยโดยยอมรับในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดประเด็นวินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในประเด็นว่า การกระทำของผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ โดยมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 11 คน ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่

มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 7 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล นายมงคล สระฐาน นายสุจิต บุญบงการ นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายอมร รักษาสัตย์ นายอิสสระ นิตินันท์ประกาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คน คือ พลโทจุล อดิเรก นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายสุจินดา ยงสุนทร และนายอนันต์ เกตุวงศ์ วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่ได้จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ให้ยกคำร้อง

ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีกจำนวน 4 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายจุมพล ณ สงขลา นายผัน จันทรปาน และนายศักดิ์ เตชะชาญ ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายและวินิจฉัยทำนองเดียวกันว่า รัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้องเพราะขณะยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง ผู้ถูกร้องได้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้ว ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ให้ยกคำร้องและสรุปผลคำวินิจฉัยดังกล่าวตามคำร้องว่าผู้ถูกร้อง

ไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวนี้ โดยสรุปกล่าวคือ

6.3.1 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยโดยสรุปว่า คำว่า “จงใจ” ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็นเพียงเจตนาธรรมดา คือ ผู้ถูกร้องรู้หรือไม่ว่ามีทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวอยู่ เพียงรู้สำนึกในการกระทำก็เพียงพอไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อประสงค์ต่อผลหรือมุ่งต่อประโยชน์ที่มีชอบหรือมุ่งประสงค์เพื่อเตรียมการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบหรือเพื่อปกปิดทรัพย์สินที่ได้มาโดยทุจริตต่อหน้าที่ แต่การจงใจนั้นรัฐธรรมนูญประสงค์จะให้ผู้ยื่นบัญชี ต้องรู้สำนึกที่แน่ชัดพอสมควร และจำเป็นต้องมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนและปราศจากข้อสงสัยมาแสดงในกรณีที่พยานหลักฐานยังไม่แน่ชัดหรือยังเป็นที่ยังสงสัยอยู่ จึงไม่สมควรวินิจฉัยให้เป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกร้อง เมื่อพิจารณาทำให้การของบุคคลผู้ถือหุ้นแทนฟังได้ว่าผู้ถูกร้องได้อินหุ้นลอยของบริษัทต่างๆ ให้คู่สมรส และคู่สมรสนำไปอินลอยต่อให้บุคคลอื่น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ถือหุ้นแทนคู่สมรสผู้ถูกร้องมิใช่ถือแทนผู้ถูกร้อง คู่สมรสดำเนินธุรกิจและมีทรัพย์สินจำนวนมากโดยเฉพาะหุ้นในบริษัทต่างๆ ได้ให้เลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรสจัดทำรายการทรัพย์สินในบัญชีฯ เสนอให้ผู้ถูกร้องรับรอง การไม่ได้แจ้งรายการต่างๆ ไว้ในบัญชีฯ เกิดจากความเข้าใจผิดของเลขานุการและความสับสนเกี่ยวกับแบบและคำอธิบายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีฯ คู่สมรสผู้ถูกร้องไม่ทราบว่าจะไม่ได้แจ้งรายการหุ้นต่างๆ ไว้ในบัญชีฯ หากตรวจพบว่าจะไม่ได้แจ้งต้องนำหุ้นส่วนนั้นมาแจ้งเพราะเห็นว่ายังเป็นทรัพย์สินของตนอยู่ อีกทั้งเมื่อทราบก็ได้ดำเนินการแจ้งให้ผู้ถูกร้องแจ้งต่อผู้ร้องเพิ่มเติมข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องนี้มีเหตุผลรับฟังได้

อีกทั้งรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีมาตรการบังคับให้มีการพ้นจากตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปี ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการบังคับทางการเมืองที่รุนแรง ฉะนั้นการพิจารณาให้เป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานโดยเคร่งครัด และผู้กระทำต้องรู้ชัดแจ้งถึงความมีอยู่จริงไม่ใช่ควรรู้ถึงความมีอยู่ของทรัพย์สิน เพราะผู้กระทำต้องมีเจตนาให้แตกต่างไปจากความเป็นจริงหรือรู้ชัดว่ามีทรัพย์สินอยู่เพียงใด โดยมีเจตนาไม่แสดงรายการทรัพย์สินหรือแสดงไม่ครบถ้วน จึงเป็นความผิดกรณียื่นบัญชีฯ และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เมื่อผู้ร้องไม่มีพยานหลักฐานใดชี้ชัดว่าผู้ถูกร้องรู้ว่าจะมีทรัพย์สินที่เป็นหุ้นของคู่สมรสให้ผู้อื่นถือแทนอีกเพียงผู้ร้องเห็นว่าผู้ถูกร้องและคู่สมรสพักอาศัยอยู่บ้านเดียวกันมีสำนักงานอยู่ในอาคารเดียวกัน มีการซื้อขายหุ้นอยู่เป็นประจำ ผู้ถูกร้องต้องรู้หรือน่าจะรู้ว่าการกระทำของคู่สมรสรวมทั้ง

ทรัพย์สินที่เป็นหุ้นของคู่สมรสที่ดำเนินการไปด้วยนั้นหาได้ไม่เพราะในความเป็นจริงอาจไม่รู้ก็ได้ เมื่อคู่สมรสผู้ถูกร้องซึ่งเป็นเจ้าของหุ้นยังไม่รู้ขณะถือครองหุ้นดังกล่าว การถือหุ้นดังกล่าวในขณะที่ยื่นบัญชี จะรับฟังได้อย่างไรว่าผู้ถูกร้องจะรู้ถึงการไม่แจ้งหุ้นเหล่านั้น เชื่อว่าผู้ถูกร้องน่าจะไม่ว่าจะขณะยื่นบัญชีมีหุ้นที่ใช้ผู้อื่นถือแทนและยังไม่ได้แสดงไว้ในบัญชี ข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องมีน้ำหนักรับฟังได้ พิเคราะห์แล้วเห็นว่าพยานหลักฐานที่ผู้ร้องอ้างอิงและนำสืบมาแล้วยังไม่พอฟังว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

ศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมากมีมติ 8 ต่อ 7 ว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก 8 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายจุมพล ณ สงขลา พลโทจุล อติเรก นายปรีชา เฉลิมวณิช นายผัน จันทรปาน นายศักดิ์ เตชะชาญ นายสุจินดา ยงสุนทร และนายอนันต์ เกตุวงศ์ วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ส่วนตุลาการเสียงข้างน้อย 7 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล นายมงคล สระแก้ว นายสุจิต บุญบงการ นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายอมร รักษาสัตย์ นายอิสสระ นิตินันท์ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยโดยเสียงข้างมากว่าพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ให้ยกคำร้อง

6.3.2 คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพบว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ก) ฝ่ายที่วินิจฉัยสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ข) ฝ่ายที่วินิจฉัยขัดหรือแย้งกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

สำหรับฝ่ายที่วินิจฉัยสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีการวินิจฉัยแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ 1) กลุ่มที่วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ในปัญหาข้อกฎหมายว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ไม่ใช้บังคับกับผู้ถูกร้อง 2) กลุ่มที่วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ในปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ โดยมีรายละเอียดกล่าวคือ

1. ฝ่ายที่วินิจฉัยสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

(ก.1) ฝ่ายที่วินิจฉัยสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่า ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 แต่วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้อง

1) นายกระมล ทองธรรมชาติ

วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายนี้โดยสรุปว่า “บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้องซึ่งได้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปก่อนยื่นบัญชีครั้งแรกหรือก่อนครบกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ต้องยื่นบัญชี กรณีเข้ารับตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 (1) เพราะจะต้องตีความโดยจำกัดและเคร่งครัดว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เข้ารับตำแหน่งครบสามสิบวันเท่านั้น ฉะนั้นจึงวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 และไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยประเด็นข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงตามคำร้องอื่นๆ อีก ให้ยกคำร้อง”

2) นายจุมพล ณ สงขลา

วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายนี้โดยสรุปว่า “ผู้ถูกร้องมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามความหมายมาตรา 295 เพราะมิได้ดำรงตำแหน่งขณะยื่นบัญชี ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 295 ย่อมใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่ไม่ใช่บังคับกับผู้พ้นจากตำแหน่งแล้ว ฉะนั้นผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 จึงวินิจฉัยให้ยกคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง)”

3) นายฉันทน์ จันทรปาน

วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายนี้โดยสรุปว่า “บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่เท่านั้น เมื่อผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งไปแล้ว รัฐธรรมนูญมาตรา 295 จึงไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้อง เพราะในขณะยื่นบัญชีครั้งแรก กรณีเข้ารับตำแหน่งภายใน 30 วัน ผู้ถูกร้องได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้วเมื่อรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่อาจนำมาใช้บังคับกับผู้ถูกร้องได้ ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดให้ยกคำร้อง”

4) นายศักดิ์ เตชะชาญ

วินิจฉัยในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายนี้โดยสรุปว่า “บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว เมื่อปรากฏว่าผู้ถูกร้องได้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้วก่อนที่จะพ้นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 292 (1) จากนั้นผู้ถูกร้องจึงได้ยื่นบัญชีไม่ว่าจะพิจารณาเช่นใดผู้ถูกร้องไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่จะต้องยื่นบัญชี ตามมาตรา 291 ประกอบมาตรา 292 การยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง ของผู้ถูกร้องหลังพ้นจากตำแหน่ง จึงไม่อาจนำบทบัญญัติมาตรา 295 มาใช้บังคับกับผู้ถูกร้องได้ ผู้ร้องไม่อาจขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา 295 ได้ จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ให้ยกคำร้องของผู้ร้อง”

(ก. 2) ฝ่ายที่วินิจฉัยสอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ

5) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์

วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามคำร้องหรือไม่ โดยสรุปคำวินิจฉัยได้ว่า “กรณีหุ้นที่มีบริวารและผู้ใกล้ชิดของผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นผู้ถือหุ้นไว้แทนนั้น ยังต้องถือว่าหุ้นยังเป็นของผู้ถูกร้องและคู่สมรสอยู่ตลอดเวลา แต่การจงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ต้องเป็นการกระทำโดยจงใจปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ คือ กระทำการโดยรู้สำนึกในการกระทำและขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลของการกระทำนั้น และการที่ผู้ร้องอ้างว่าฝ่ายผู้ถูกร้องมีมูลเหตุจงใจที่จะปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบในบัญชี เนื่องจากต้องการหลีกเลี่ยงกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ต้องการหลีกเลี่ยงการเสียภาษีเงินได้จากการซื้อขายหลักทรัพย์ และเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของผู้ถูกร้องในกลุ่มบริษัทที่กลุ่มผู้ถูกร้องถือหุ้นอยู่ แต่จากพยานหลักฐานที่ปรากฏยังไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ว่าผู้ถูกร้องมีมูลเหตุจงใจที่จะปกปิดการแสดงรายการทรัพย์สินของตนและทรัพย์สินเหล่านี้มิใช่ทรัพย์สินที่ผู้ถูกร้องได้มาในขณะดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการจัดการเกี่ยวกับหุ้นของผู้ถูกร้องเป็นการกระทำในทางธุรกิจการค้าของผู้ถูกร้องในฐานะบุคคลธรรมดาที่ไม่เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง ฉะนั้นการที่ผู้ถูกร้องไม่ได้แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเกี่ยวกับหุ้นของบริษัทต่างๆ ถือไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องจงใจปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบต่อผู้ร้องตามมาตรา 295 ของรัฐธรรมนูญ จึงวินิจฉัยให้ยกคำร้องของผู้ร้อง”

6) พลโทจล อติเรก

ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามคำร้องหรือไม่ โดยสรุปคำวินิจฉัยได้ว่า "คำว่า จงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หมายความว่า ผู้นั้นต้องรู้ว่ามีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี แต่ไม่ยื่นหรือยื่นบัญชี ด้วยข้อความอันเป็นเท็จ การจงใจซึ่งหมายความว่า ผู้ยื่นบัญชีต้องรู้ถึงความมีอยู่จริงของทรัพย์สิน ถ้ารู้แล้วยังแสดงรายการให้ผิดแตกต่างกับความจริงจึงถือว่ามีเจตนาแสดงรายการในบัญชีอันเป็นเท็จ หรือรู้ถึงความมีอยู่จริงของทรัพย์สินแล้วไม่แสดงรายการเลยหรือแสดงแต่ไม่ครบตามจำนวนที่มีอยู่จริง ถือว่ามีเจตนาปกปิดข้อเท็จจริงโดยไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อการทุจริตหรือกระทำการโดยมิชอบหรือเพื่อการอื่น ถ้ารู้ว่ามีทรัพย์สินแล้วแจ้งไม่ตรงกับรายการที่เป็นจริง ก็เข้าข่ายตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 แต่มาตรา 295 มีโทษค่อนข้างร้ายแรงและอาจถูกลงโทษจากสังคมอีกด้วย ฉะนั้นการพิจารณาความผิดว่าผู้ยื่นบัญชีรู้ถึงการมีอยู่ของทรัพย์สิน จะฟังแต่เพียงว่าน่าจะรู้หรือควรจจะรู้ยังไม่ได้ จากข้อเท็จจริงแม้ผู้ถือหุ้นถือหุ้นแทนคู่สมรสผู้ถูกร้องจะเป็นบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวผู้ถูกร้อง แต่ผู้ถูกร้องมีภารกิจมากและได้มอบหมายให้เลขาธิการส่วนตัวของผู้ถูกร้องประสานงานกับเลขาธิการส่วนตัวของคู่สมรสเป็นผู้จัดทำบัญชี ผู้ถูกร้องอาจไม่ทราบรายละเอียดทรัพย์สินดังกล่าว นอกจากนี้ทรัพย์สินของผู้ถูกร้องมีจำนวนมาก อาจมีมูลค่าเปลี่ยนแปลงได้ตลอด ผู้ถูกร้องอาจไม่ได้ใส่ใจในมูลค่าหุ้นที่เปลี่ยนแปลงไป แม้ผู้ถูกร้องจะอยู่บ้านและทำงานสำนักงานเดียวกับคู่สมรส หากใช้เป็นข้อสันนิษฐานเสมอไปว่าผู้ถูกร้องต้องรู้หรือควรจจะรู้ว่าคู่สมรสได้โอนหุ้นให้ผู้อื่นถือแทน น่าเชื่อว่าขณะยื่นบัญชี ผู้ถูกร้องไม่รู้ถึงการมีหุ้นที่คู่สมรสให้ผู้อื่นถือแทนและคำร้องของผู้ร้องและพยานหลักฐานที่น่าสืบมาก็ไม่ปรากฏว่าผู้ถูกร้องแสดงรายการใดที่ผิดแตกต่างจากความเป็นจริง เมื่อพิเคราะห์พยานหลักฐานของผู้ร้องและเหตุผลจากพยานหลักฐานในการนำสืบชั้นพิจารณาของผู้ร้องในชั้นศาลเห็นว่า เป็นเพียงข้อสันนิษฐานหรือเข้าใจว่า ผู้ถูกร้องน่าจะรู้หรือควรจจะรู้เท่านั้น ไม่มีพยานหลักฐานใดมายืนยันโดยไม่มีเหตุสงสัยว่าผู้ถูกร้องรู้ถึงความมีอยู่ของทรัพย์สินที่ไม่ได้แสดง จึงเห็นว่าพยานหลักฐานของผู้ร้องยังไม่พอพียงว่าผู้ถูกร้องรู้ว่ามีหุ้นที่คู่สมรสให้ผู้อื่นถือแทนและไม่ได้แสดงบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง กรณีจึงไม่เป็นการจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องยื่นบัญชี ตามคำร้องไม่ได้จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ไม่เป็นความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ให้ยกคำร้อง"

7) นายสุจินดา ยงสุนทร

วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ โดยได้วินิจฉัยโดยสรุปว่า “ข้อเท็จจริงเบื้องต้นฟังเป็นยุติว่าผู้ถูกร้องไม่ได้แสดงรายการทรัพย์สินที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่นเป็นหุ้นในบริษัทต่างๆ เห็นได้ว่ามีองค์ประกอบแห่งความผิดตามมาตรา 295 ที่บัญชีที่ยื่นต่อผู้ร้องมีข้อความไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือยื่นบัญชีได้ปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ แต่ผู้ถูกร้องกระทำโดยจงใจหรือไม่นั้น คำว่า จงใจ ตามบทบัญญัติมาตรา 295 ผู้ถูกร้องไม่ต้องมีเจตนาพิเศษกล่าวคือ เมื่อรู้สำนึกถึงข้อเท็จจริงแล้วแต่ยังคงแจ้งเท็จหรือแจ้งไม่ตรงกับความจริงหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบก็เป็นการฝ่าฝืนมาตรา 295 โดยไม่เกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐโดยไม่ชอบหรือโดยทุจริตใดๆทั้งสิ้น แต่การจงใจที่มุ่งประสงค์จะเอาผิดผู้ยื่นบัญชีจะต้องมีความรู้สำนึกที่แน่ชัดพอสมควร และจำต้องมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนและปราศจากข้อสงสัยมาแสดง ในกรณีพยานหลักฐานยังไม่ชัดเจนหรือยังเป็นที่ยังสงสัยอยู่สมควรวินิจฉัยให้เป็นคุณแก่ผู้ถูกร้อง อีกทั้งการยื่นบัญชีต้องรวมถึงทรัพย์สินของคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วย โดยคู่สมรสและบุตรไม่มีหน้าที่และความรับผิดชอบ จึงอาจเกิดปัญหาเมื่อผู้ยื่นบัญชี ไม่ได้รับความร่วมมือจากคู่สมรสและบุตร ฉะนั้นความจงใจจึงจำเป็นต้องพิจารณาโดยเคร่งครัดและเข้มงวด การจงใจต้องเป็นการจงใจของผู้ยื่นบัญชี และไม่อาจสันนิษฐานเอาว่าการจงใจของคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะมีผลเป็นการจงใจของผู้ยื่นบัญชีทุกกรณีเสมอไป

เมื่อทรัพย์สินที่ไม่ได้แสดงในบัญชีเป็นของคู่สมรส โดยผู้ถูกร้องได้โอนหุ้นลอยไปให้คู่สมรส และไม่เคยทราบว่าคู่สมรสจะได้นำหุ้นต่างๆ ไปใส่ไว้ในชื่อของบุคคลอื่นใดบ้าง การยื่นบัญชีผิดพลาดเคลื่อนไปเกิดจากความบกพร่องของเลขานุการส่วนตัวของทั้งผู้ถูกร้องและคู่สมรส เมื่อผู้ถูกร้องทราบถึงข้อบกพร่องก็ได้กำชับให้เลขานุการส่วนตัวดำเนินการแก้ไขและได้แจ้งต่อผู้ร้องทันที ส่วนที่จะสันนิษฐานว่าผู้ถูกร้องเป็นสามีภรรยาด้วยกันจะต้องรู้จักกรรมของกันและกันนั้นจะอาศัยข้อสันนิษฐานเพียงประการเดียวโดยไม่มีพยานหลักฐานเพิ่มเติมคงไม่ถูกต้อง เมื่อได้พิเคราะห์พยานหลักฐานต่างๆ เห็นว่าเป็นไปได้สูงว่าผู้ถูกร้องไม่ได้ล่วงรู้ถึงความมีอยู่ของทรัพย์สินที่ไม่ได้แจ้งต่อผู้ร้องและคู่สมรสก็ไม่รู้ว่าไม่ได้แสดงทรัพย์สินไว้ เพราะไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้องของรายการทรัพย์สินที่ยื่น หากแม้มีพยานหลักฐานพอสันนิษฐานได้ว่าคู่สมรสของผู้ถูกร้องทราบและต้องถือว่าจงใจแจ้งเท็จหรือปกปิดก็ตาม แต่ลำพังเพียงหลักฐานเช่นว่านี้ไม่พอฟังว่าผู้ถูกร้องบิดเบือนหรือปกปิดความมีอยู่ของทรัพย์สิน จึงเห็นสมควรวินิจฉัย

ชี้ขาดให้เป็นคุณแก่ผู้ถูกร้อง จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามมาตรา 295 ของรัฐธรรมนูญ”

8) นายอนันต์ เกตุวงศ์

วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่เพียงประการเดียว โดยวินิจฉัยโดยสรุปว่า “ผู้ถูกร้องได้ตัดสินใจเข้ามาทำงานทางการเมืองโดยแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินประกาศให้สาธารณชนทราบซึ่งแสดงให้เห็นเจตจำนงว่าจะทำงานด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกร้องมีความตั้งใจและพยายามรวบรวมทรัพย์สินประกาศแจ้งให้สาธารณชนรับทราบก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันแล้ว ผู้ถูกร้องก็ได้ยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง แสดงให้เห็นความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องได้ตรวจสอบการยื่นบัญชี ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และได้ประกาศรับรองลงในราชกิจจานุเบกษา ทำให้ผู้ถูกร้องเข้าใจว่าการแสดงบัญชีใน 2 ครั้งแรกนั้นถูกต้อง ในกรณีนี้หากผู้ร้องได้พบโดยเร็วและแจ้งเตือนผู้ถูกร้องให้แก้ไขดังเช่นผู้ร้องเคยปฏิบัติ เชื่อว่าผู้ถูกร้องจะปฏิบัติด้วยดี เมื่อคดีอยู่ระหว่างการดำเนินคดีในศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ถูกร้องได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีประชาชนกว่า 11 ล้านคน ลงคะแนนเลือกพรรคของผู้ถูกร้องจึงถือว่าผู้ถูกร้องเป็นผู้นำทางฝ่ายบริหารที่มีความชอบธรรม (Legitimacy) ส่วนที่ผู้ร้องชี้ว่ามีมูลเหตุจูงใจทำให้ผู้ถูกร้องยื่นบัญชี โดยไม่ถูกต้อง คือ เพื่อไม่ให้ทราบว่าผู้ถูกร้องและคู่สมรสหลีกเลี่ยงภาษีและไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์นั้น เห็นว่าการกระทำดังกล่าวของผู้ถูกร้องยังไม่ยุติตามกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ว่าเป็นความผิด การอ้างอิงพฤติการณ์ดังกล่าวมาเป็นเหตุผลน่าจะรับฟังอย่างมีน้ำหนักไม่มากนัก จึงเห็นว่ามูลเหตุจูงใจตามที่ผู้ร้องกล่าวอ้างจึงยังรับฟังไม่ได้ เมื่อเปรียบเทียบกับความมุ่งมั่นของผู้ถูกร้องที่จะได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อบริหารประเทศตามนโยบายที่กำหนดและดำเนินการปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงให้หมดไปจากสังคมไทย ซึ่งเป็นความหวังอันยิ่งใหญ่และเป็นความหวังสุดท้ายของประชาชน โดยผู้ถูกร้องมีพันธะที่จะต้องพิสูจน์ให้ความหวังนั้นเป็นจริง และประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในอนาคต หากวินิจฉัยให้ผู้ถูกร้องมีความผิดตามมาตรา 295 จะส่งผลกระทบต่อประเทศชาติและประชาชนที่กำลังประสบวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ฉะนั้นจึงต้องได้ข้อเท็จจริงที่แน่ชัดโดยปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เมื่อพยานหลักฐานของผู้ร้องยังรับฟังได้ไม่แน่ชัดว่าผู้ถูกร้องมีพฤติการณ์ดังกล่าวและทรัพย์สินที่

ผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นไว้ในบัญชีเป็นของคู่สมรสที่มีอยู่โดยชอบและมีอยู่ก่อนที่ผู้ถูกร้องจะเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง จึงมิใช่ทรัพย์สินที่ได้มาเพราะการใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งทางการเมือง โดยทุจริต แต่เป็นเพียงผู้ถูกร้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินของคู่สมรสไม่ตรงตามความเป็นจริงและไม่มีหลักฐานปรากฏว่าผู้ถูกร้องมีเจตนาอย่างใด ผู้ถูกร้องจึงไม่ได้จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามมาตรา 295”

ข. ฝ่ายที่วินิจฉัยขัดหรือแย้งต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้วินิจฉัยเป็นประเด็นเดียวกันทั้งหมดในปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามมาตรา 295

1) นายประเสริฐ นาสกุล

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “การจงใจปกปิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีความหมายเพียงผู้ถูกร้องรู้หรือทราบว่าตนมีทรัพย์สินและไม่แจ้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ถือว่า (มีมูลเหตุ)ปกปิดแล้ว โดยไม่ต้องดูถึงเจตนาพิเศษและไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยถึงมูลเหตุจงใจ และกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนาเมื่อผู้ถูกร้องยอมรับว่าโอนหุ้นลอยให้แก่คู่สมรส คู่สมรสโอนให้ใครก็ได้ เมื่อผู้ถูกร้องยอมรับว่ามีผู้ถือหุ้นในบริษัทต่างๆ และผู้ถือหุ้นโอนกลับไปยังคู่สมรสผู้ถูกร้อง แต่ผู้ถูกร้องไม่ได้แจ้งในบัญชีที่ยื่นทั้งสามครั้ง จึงต้องถือว่าผู้ถูกร้องยื่นบัญชีด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เนื่องจากผู้ถูกร้องและคู่สมรสจงใจปกปิดหุ้นของตนโดยใช้ชื่อบุคคลผู้ใกล้ชิดถือแทนเพื่อผลประโยชน์ในทางธุรกิจของตน อีกทั้งผู้ถูกร้องยอมรับว่ามีทรัพย์สิน แต่ไม่ยื่นบัญชีเพราะใช้ชื่อบุคคลอื่นถือกรรมสิทธิ์แทน ผู้ถูกร้องได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตและโอนทรัพย์สินนั้นให้เป็นของคู่สมรสและคู่สมรสจะโอนให้ใครตนไม่ทราบ เมื่อดูจากพยานหลักฐานแล้วพบว่า ความจริงผู้รับโอนเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นแท้จริงเป็นเจ้าของทรัพย์สินดังกล่าวเพียงแต่ในนามและผู้ถือหุ้นโอนทรัพย์สินคืนให้คู่สมรสผู้ถูกร้อง เชื่อว่าผู้ถูกร้องและคู่สมรสรู้ว่ามีทรัพย์สินในชื่อบุคคลอื่นหรือใช้ชื่อบุคคลอื่นถือแทน จึงถือว่าเป็นการจงใจยื่นบัญชี ด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามมาตรา 295 ส่วนการต้องห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองห้าปีนั้น เห็นว่าเมื่อผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2540 จึงต้องถือเอาวันดังกล่าวเป็นวันต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามมาตรา 295 และห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทาง

การเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2540 เป็นต้นไป”

2) นายมงคล สระฐาน

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “เมื่อผู้ถูกร้องทราบว่ามันต่าง ๆ ของคู่สมรสผู้ถูกร้อง มีบรรดาบุคคลใกล้ชิดถือไว้แทน แม้การจัดทำบัญชี จะจัดทำโดยเลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้อง และคู่สมรส ผู้ถูกร้องมีทรัพย์สินจำนวนมาก มีภารกิจมาก ผู้ถูกร้องไม่ทราบรายละเอียดในบัญชีและไม่มีโอกาสตรวจสอบ ข้ออ้างของผู้ถูกร้องรับฟังไม่ขึ้นเพราะผู้ถูกร้องได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเปลี่ยนสภาพเป็นบุคคลสาธารณะ ซึ่งต้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม ยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว พยานหลักฐานของผู้ร้องที่ได้หยิบยกมาวินิจฉัยฟังได้ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี รวม 3 ครั้ง ต่อผู้ร้องด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ส่วนการพ้นจากตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งต้องตีความมีความหมายเหมือนกันว่า วันพ้นตำแหน่งที่ถูกลงโทษจะเป็นวันที่พ้นจากตำแหน่งจากเหตุอื่นไม่ได้ เมื่อการถูกลงโทษนับตั้งแต่วันที่ตรวจพบการกระทำความผิด วันที่ผู้ถูกร้องต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีจึงนับตั้งแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ตรวจพบว่าผู้ถูกร้องกระทำความผิด และมีมติคือวันที่ 26 ธันวาคม 2543

จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 มาตรา 292 และมาตรา 295 และห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ 26 ธันวาคม 2543”

3) นายสุจิต บุญบงการ

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “คำว่า จงใจ ตามมาตรา 295 หมายความว่า เป็นการกระทำโดยรู้สำนึก หากรู้ว่ามีหน้าที่ยื่นแต่ไม่ยื่นหรือยื่นบัญชีไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือรู้ว่าข้อเท็จจริงที่ยื่นในบัญชีไม่ครบถ้วน โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าเป็นการบิดเบือนเพื่อเตรียมการใช้อำนาจหน้าที่โดยทุจริตหรือปกปิดทรัพย์สินที่ได้มาจากการใช้อำนาจหน้าที่โดยทุจริต และจากข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าผู้ถูกร้องได้ยอมรับต่อผู้ร้องว่าไม่ได้แสดงหุ้นซึ่งได้ใช้ชื่อบุคคลอื่นถือแทนในการยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง แม้ว่าผู้ถูกร้องจะอ้างว่าการดำเนินการของผู้ร้องมีความลำเอียง และน่าเชื่อว่าผู้ถูกร้องได้ทราบว่าตนและคู่สมรสมีหุ้นที่ใช้ชื่อของบุคคลอื่นถือแทนอยู่ เนื่องจากผู้ถูกร้องยอมรับว่าการใช้ชื่อบุคคลอื่นถือแทนเป็นเรื่องปกติทางธุรกิจ และกลุ่มผู้ถือหุ้นแทนเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดผู้ถูกร้องและเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันมาโดยตลอด เมื่อมีการโอนหุ้นลอยให้คู่สมรสซึ่งเป็นวิธีการทางธุรกิจ ผู้ถูกร้องและคู่สมรสได้ทำมาตั้งแต่ต้น เมื่อเป็นการโอนหุ้นให้

บุคคลใกล้ชิดเชื่อว่าผู้ถูกร้องรู้ว่าบุคคลใกล้ชิดถือหุ้นแทนผู้ถูกร้องและคู่สมรส อีกทั้งผู้ถูกร้องมีการจัดรายการทรัพย์สินของตนไว้ย่อมต้องทราบว่ามีการใช้ชื่อบุคคลอื่นถือหุ้นแทนและหุ้นที่ใช้ชื่อบุคคลอื่นถือแทนมีมูลค่าจำนวนมาก ผู้ถูกร้องไม่น่าจะเพิกเฉยต่อเงินจำนวนดังกล่าว ประกอบกับผู้ถูกร้องและคู่สมรสร่วมทำธุรกิจด้วยกันมาตลอด จึงน่าจะเชื่อว่าผู้ถูกร้องทราบว่ามีการใช้ชื่อบุคคลอื่นถือหุ้นแทน ส่วนที่อ้างว่าเลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นผู้จัดทำบัญชีไม่รู้หรือไม่เข้าใจกฎหมายนั้น เมื่อผู้ถูกร้องได้ตรวจสอบบัญชีก็ควรซักถามว่าทำไมไม่มีรายการที่มีผู้อื่นถือหุ้นแทน นอกจากผู้ถูกร้องเห็นด้วยกับการไม่แสดงรายการหุ้นที่มีบุคคลอื่นถือแทน เมื่อการพิจารณาตามมาตรา 295 มิใช่โทษทางอาญา จึงไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความผิดทางอาญาโดยมีพยานหลักฐานปราศจากสงสัยว่าผู้ถูกร้องได้กระทำความผิด แต่เป็นความผิดทางจริยธรรมทางการเมืองมีกระบวนการพิจารณาพิเศษตามมาตรา 295 ที่มีโทษให้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองซึ่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด ฉะนั้นจากเหตุผลดังกล่าวจึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องทราบว่ามีหุ้นของตนและคู่สมรสที่ใช้ชื่อบุคคลอื่นถือแทนแต่ไม่แจ้งไว้ในบัญชี ถือว่าผู้ถูกร้องจงใจปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามมาตรา 295 ส่วนการให้พ้นจากตำแหน่งนั้น เนื่องจากผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งมาก่อนแล้วจึงไม่ต้องพิจารณาเรื่องการพ้นจากตำแหน่ง แต่ต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆเป็นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีคือตั้งแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน 2540 ตามนัยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 กรณีของนายประยุทธ์ มหากิจศิริ”

4) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “คำว่า จงใจหรือปกปิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่ได้มีข้อความว่าจงใจหรือปกปิดเพื่อหวังผลใดเป็นพิเศษหรือเพื่อเตรียมการทุจริตหรือเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบหรือเพื่อให้ได้ประโยชน์ทางการค้า ฉะนั้นคำว่า จงใจ หรือปกปิดตามมาตรา 295 รัฐธรรมนูญต้องการให้ใช้เจตนาธรรมดา คำว่า จงใจ คือ มีเจตนาตั้งใจทำโดยรู้สำนึกในการกระทำเท่านั้น ส่วนปกปิดเป็นเพียงมีเจตนามิให้คนอื่นรู้เท่านั้นมิได้มีเจตนาเพื่ออะไรเป็นพิเศษ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ถูกร้องยอมรับว่าไม่ได้แสดงทรัพย์สินของผู้ถูกร้องและคู่สมรสที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่นในบัญชี เพื่อผลในการดำเนินธุรกิจ เห็นได้ว่าเมื่อทรัพย์สินที่ผู้ถูกร้องไม่ได้แสดงในบัญชี มีจำนวนมากมีราคาเป็นพันล้านบาท ผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นสามีภรรยาด้วยกัน มีความใกล้ชิดกันย่อมปรึกษาหารือกันเป็นธรรมดาในการจัดการทรัพย์สินและหุ้นส่วนใหญ่ได้โอนใส่ชื่อบุคคลอื่นถือแทนมาก่อนที่ผู้ถูกร้องเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่เชื่อว่าผู้ถูกร้องจะไม่ทราบว่าขณะยื่นบัญชีว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นของตนหรือของคู่สมรส เมื่อผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องแจ้งข้อเท็จจริงแต่ไม่แจ้ง จึงเป็นการปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ

จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 รวม 3 ครั้ง โดยปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ซึ่งต้องพ้นจากตำแหน่งและห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปี แต่เมื่อผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีแล้ว จึงต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี คือ ตั้งแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน 2540”

5) นายอมร รักษาสัตย์

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “คำว่า จงใจ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หมายถึง ความตั้งใจธรรมดาโดยไม่ต้องมีเหตุจงใจใดๆ เป็นพิเศษ และมีใจเจตนาประสงค์ต่อผล ส่วนข้อโต้แย้งว่าผู้ถูกร้องมีทรัพย์สินมากและเลขานุการเป็นผู้จัดทำบัญชี มาให้ผู้ถูกร้องลงนามโดยไม่ได้อ่านและเข้าใจว่าถูกต้องไม่อาจรับฟังได้ เพราะรัฐธรรมนูญได้บัญญัติชัดเจน การโอนหุ้นของผู้ถูกร้องไปให้คู่สมรสโดยโอนลอยไปนั้น แม้ผู้ใกล้ชิดจะถือหุ้นแทนแต่หุ้นดังกล่าวยังเป็นของคู่สมรสผู้ถูกร้องและมีลักษณะเป็นสินสมรส การปฏิบัติทางธุรกิจดังกล่าวของผู้ถูกร้องเป็นการปฏิบัติผิดกฎหมาย ซึ่งผู้นำทางการเมืองไม่ควรปฏิบัติ ไม่ชอบด้วยศีลธรรม ทั้งยังเป็นการทำลายระบบสถาบันธุรกิจที่มีลักษณะมุ่งคุ้มครองประชาชน เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถูกร้องและคู่สมรส เห็นว่าผู้ถูกร้องร่วมรับรู้ในการกระทำของคู่สมรสและผู้ถูกร้องได้ร่วมรับรู้หรือร่วมรับผิดชอบในการจัดการสินสมรสด้วย เมื่อนำข้อกฎหมายประกอบกับข้อเท็จจริงการที่ผู้ถูกร้องยื่นบัญชี ต่อผู้ร้องโดยไม่ได้แสดงรายการทรัพย์สินในส่วนที่ผู้อื่นถือแทนตนเองและคู่สมรสจึงเท่ากับยื่นบัญชีไม่ครบถ้วนแสดงว่าจงใจแจ้งเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ส่วนการปิดความรับผิดชอบของผู้ถูกร้องไปให้เลขานุการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยนั้นไม่ถูกต้อง แม้รัฐธรรมนูญไม่บังคับให้ผู้ร้องต้องนำมูลเหตุจงใจของผู้ถูกร้องมาพิสูจน์ความจงใจตามมาตรา 295 แต่ข้อชี้แจงของผู้ร้องสร้างความเชื่อถือได้ว่าผู้ถูกร้องจงใจแจ้งเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงได้แน่นอน

จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงอันควรแจ้งให้ทราบ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 295 ของรัฐธรรมนูญ แต่โดยที่ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีไปแล้วตั้งแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน 2540 จึงต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งสถานเดียว”

6) นายอิสสระ นิตินันท์ประภาศ

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “การจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หมายถึง กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่น

บัญชีต่อผู้ร้อง ทั้งๆ ที่รู้ว่าบัญชี ที่ยื่นนั้นมีข้อความอันเป็นเท็จ เมื่อผู้ถูกร้องยอมรับว่าไม่ได้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินของคู่สมรสที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่นต่อผู้ร้อง ผู้ถูกร้องและคู่สมรสให้บุคคลอื่นถือหุ้นแทนมาตลอดเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของผู้ถูกร้อง เชื่อว่าผู้ถูกร้องทราบดีว่ามีบุคคลต่างๆ ถือหุ้นแทนผู้ถูกร้องและคู่สมรส อีกทั้งเมื่อพิจารณาการเป็นสามีภรรยาที่กระหว่างผู้ถูกร้องและคู่สมรสที่ได้ร่วมกันก่อร่างสร้างตัวมาด้วยกันจนมีฐานะทางธุรกิจที่มั่นคง ผู้ถูกร้องและคู่สมรสมีความผูกพันกันมาก เมื่อผู้ถูกร้องจะเลิกทำธุรกิจเพื่อเตรียมตัวเข้ามาทำงานการเมืองแต่คู่สมรสของผู้ถูกร้องมีปัญหาเกี่ยวกับธุรกิจก็ต้องปรึกษารัฐบาลหรือกับผู้ถูกร้องและร่วมกันแก้ไขปัญหา ฉะนั้นจึงเชื่อโดยปราศจากสงสัยว่า ในขณะที่ผู้ถูกร้องยื่นบัญชีต่อผู้ร้องทั้ง 3 ครั้ง ผู้ถูกร้องทราบถึงการที่มีผู้ใกล้ชิดของผู้ถูกร้องถือหุ้นแทนคู่สมรส เมื่อผู้ถูกร้องรู้ว่าตนเองและคู่สมรสมีทรัพย์สิน (หุ้น) ที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่นแต่ไม่ได้แสดงรายการทรัพย์สินนั้นไว้ในบัญชีที่ยื่นต่อผู้ร้องทั้ง 3 ครั้ง จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295”

7) นายอรรถ หวังอ้อมกลาง

วินิจฉัยโดยสรุปว่า “จงใจ ตามมาตรา 295 หมายความว่า ผู้ยื่นบัญชีรู้อยู่แล้วว่าตนเองมีทรัพย์สินฯ แล้วไม่ยื่นหรือยื่นบัญชีโดยรู้อยู่แล้วว่าบัญชี ที่ยื่นนั้นเป็นเท็จหรือรู้อยู่แล้วว่าบัญชีนั้นมีข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบแต่ได้ปกปิดไว้ โดยไม่คำนึงถึงมูลเหตุจงใจหรือเจตนาพิเศษใด เมื่อผู้ถูกร้องเป็นผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี และได้ให้เลขานุการส่วนตัวเป็นผู้จัดทำบัญชี จะอ้างความบกพร่องพลั้งเผลอหรือความไม่เข้าใจกฎหมายของเลขานุการส่วนตัวหาได้ไม่ และเลขานุการส่วนตัวและคู่สมรสของผู้ถูกร้องต่างก็เข้าใจความหมายของคำว่า ทรัพย์สินว่า รวมถึงทรัพย์สินของตนที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่นด้วย ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าขณะยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง ผู้ถูกร้องรู้ว่ามิหุ้นของตนและของคู่สมรสที่ใช้ชื่อบุคคลอื่นถือแทน แต่ไม่ได้แสดงไว้ในบัญชี จึงเป็นการจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ส่วนการนับระยะเวลาห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันใด เนื่องจากผู้ถูกร้องได้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปก่อนที่จะมีการตรวจพบการกระทำผิด การนับระยะเวลาห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ต้องนับตั้งแต่วันที่ ได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้วตามความเป็นจริง ซึ่งผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีตามความเป็นจริงเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2540 จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา 295 และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน 2540 เป็นต้นไป”

6.4 บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับประเด็นผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

จากการศึกษาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จะเห็นได้ว่าการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทราบถึงที่มาและผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ อีกทั้งกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ การตั้งประเด็นการวินิจฉัยและการวินิจฉัยคดีที่มีข้อถกเถียงว่ามีความถูกต้องเหมาะสมตามรัฐธรรมนูญและตามหลักกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบจำแนกให้เห็นสภาพปัญหาของแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญประเด็นเกี่ยวกับการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ในแต่ละเรื่องซึ่งจะได้ทำการวิเคราะห์ถึงเหตุผลในคำวินิจฉัยและกระบวนการพิจารณาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ในแต่ละประเด็นปัญหา โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.4.1 บทวิเคราะห์ในเหตุผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

เนื่องจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 มีการให้เหตุผลและมีปัญหาถกเถียงในประเด็นต่างๆ โดยประเด็นแรกคือ ความจงใจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ว่าควรมีความหมายเพียงใดจึงเป็นการถูกต้องตามหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยผู้เขียนขอยกประเด็นแรกในปัญหาดังกล่าวดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับข้อพิจารณาความจงใจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 โดยการพิจารณาเกี่ยวกับผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ เมื่อได้ศึกษาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะเห็นว่าปัญหาหลักของประเด็นนี้คือ ผู้ถูกร้องมีความจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ ดังนั้นการพิจารณาว่าผู้ถูกร้องยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จึงต้องพิจารณาความหมาย ขอบเขตและลักษณะของคำว่า จงใจ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ว่ามีอยู่ประการใด ซึ่งคำว่า จงใจ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

มีผู้ให้ความเห็นทางวิชาการออกเป็นสองความเห็นหลัก กล่าวคือ จงใจ ในความหมายของเจตนาธรรมดา และจงใจในความหมายของเจตนาพิเศษ

จงใจในความหมายของเจตนาธรรมดา หมายถึง มีเจตนาธรรมดาเพียงว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรู้หรือไม่ว่ามีทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวอยู่ หากรู้แล้วยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ โดยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรู้สำนึกในการกระทำก็เพียงพอโดยไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อมุ่งประสงค์ต่อผลประโยชน์ที่มีชอบด้วยกฎหมายหรือมุ่งประสงค์เพื่อเตรียมการใช้อำนาจในการแสวงหาประโยชน์หรือกระทำการทุจริตแต่อย่างใด ซึ่งเป็นความเห็นของฝ่ายคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) และเป็นความเห็นที่สอดคล้องกับคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัยรับรองไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 31/2543 กรณีพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 กรณีนายประยุทธ์ มหากิจศิริ

นอกจากนั้นยังมีความเห็นทางวิชาการฝ่ายหนึ่งช่วยสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดยเห็นว่า "ศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาข้อเท็จจริงว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทราบหรือไม่ว่าบัญชีและเอกสารประกอบของตนไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เมื่อรู้แล้วได้ดำเนินการแก้ไขหรือพยายามที่จะแก้ไขประการใดหรือไม่ การพิสูจน์ความจงใจไม่จำเป็นต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัยว่าผู้กระทำความผิดมีเจตนาหรือไม่ เพียงพิจารณาว่าเชื่อได้หรือไม่ว่าทรัพย์สินและหนี้สินที่ผู้ยื่นบัญชียื่นได้รู้หรือไม่ว่ารายการที่ได้แสดงไว้ไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงกับความเป็นจริง การพิสูจน์ความจงใจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพียงดูพฤติการณ์ที่ไม่น่าเชื่อถือก็ถือว่าการจงใจแล้ว ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัยเช่นเดียวกับเจตนาและมีได้คำนึงถึงความสุจริตหรือไม่สุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพราะมาตรา 295 นั้นไม่ได้พิจารณาลำดับเรื่องความสุจริตหรือเจตนาทุจริต หากเพียงการจงใจยื่นบัญชีเท็จก็ถือว่ามีผิดตามมาตรา 295 แล้ว ไม่ต้องพิจารณาว่าการไม่ยื่นนั้นต้องมีเจตนาทุจริตหรือไม่ และการพิจารณาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้รู้ว่าตนยื่นบัญชีเป็นเท็จหรือโดยไม่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง โดยไม่ได้แสดงเจตนาหรือพฤติการณ์เพื่อดำเนินการขอแก้ไขหรือมีพฤติการณ์อันชี้ให้เห็นว่าไม่น่าเชื่อว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นมีทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบที่ได้แจ้งนั้นมีอยู่จริง จึงถือว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นมีความจงใจอันเป็นองค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญในการพิจารณาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้นั้นจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามมาตรา 295 แล้วโดยไม่ต้องพิจารณามูลเหตุจงใจหรือความประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลประการใดอีก จึงสรุปได้ว่าความจงใจตามมาตรา 295

นั้นไม่ใช่เรื่องพิสูจน์เจตนา ความจงใจมีเพียงศาลเชื่อหรือไม่เชื่อ ในพยานหลักฐานตลอดจนข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา”³

สำหรับจงใจตามความหมายพิเศษ หมายถึง ความจงใจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรัฐหรือไม่ว่าทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวที่ตนยื่นบัญชี และเอกสารประกอบดังกล่าวต้องมีเจตนาพิเศษ ได้แก่ การมีเจตนาทุจริตหรือมีเจตนาแสดงบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เพื่อปกปิดทรัพย์สินนั้นในการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบและเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งเพื่อเตรียมการทุจริต ซึ่งเป็นความเห็นที่สอดคล้องกับความเห็นของฝ่ายผู้ถูกร้องว่า การจงใจตามมาตรา 295 ต้องมีความจงใจปกปิดการแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินเพื่อป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอาศัยการใช้อำนาจในตำแหน่งทำการทุจริตหรือแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายหรือเพื่อเตรียมการทุจริต

นอกจากนั้นมีความเห็นทางวิชาการส่วนหนึ่งช่วยสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวโดยเห็นว่า “ข้ออ้างของผู้ถูกร้องอ้างว่า การใช้รัฐธรรมนูญมาตรา 295 จะต้องจงใจปกปิดทรัพย์สินและแจ้งเท็จก็เพื่อป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอาศัยอำนาจในตำแหน่งทำการทุจริตหรือแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมาย แต่กรณีของผู้ถูกร้องการไม่แจ้งเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนและไม่เกี่ยวกับการใช้อำนาจในตำแหน่ง จึงไม่อยู่ในข่ายมาตรา 295 ข้ออ้างข้อนี้ของผู้ถูกร้องน่ารับฟังอย่างยิ่งเพราะการแสดงบัญชีทรัพย์สินเป็นเพียงวิธีการ (means) ที่จะไปถึงเป้าหมาย (ends) คือ การพิสูจน์ความร้ายแรงผิดปกติซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะการใช้อำนาจรัฐเหตุที่ต้องใช้วิธีนี้เพื่อพิสูจน์ความร้ายแรงผิดปกติก็เพราะการพิสูจน์ทุจริตหรือการทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ทำได้ยากยิ่ง เพราะการโกงรู้กัน 2 คน คือ ผู้รับกับผู้ให้ การเอาผิดผู้รับโดยผู้ให้ไม่มาเป็นพยานก็เอาผิดไม่ได้ ในอดีตเราจึงไม่เคยมีใบเสร็จที่จะเอาคนโกงเข้าคุก จึงใช้วิธีการแสดงบัญชีเพื่อตรวจสอบความร้ายแรงผิดปกติ ซึ่งผู้ถูกร้องไม่สามารถอธิบายที่มาของทรัพย์สินระหว่างดำรงตำแหน่งได้ ส่งเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน มาตราการแสดงบัญชีและความร้ายแรงผิดปกติอันเกิดจากการดำรงตำแหน่งจึงเป็นมาตรการสากลที่โลกทั้งโลกใช้ รวมทั้ง ป.ป.ป. ตามกฎหมายเดิมก็ใช้วิธีนี้ ดังนั้นการแสดงบัญชี กับความร้ายแรงผิดปกติอันเกิดจากการดำรงตำแหน่งจึงสัมพันธ์กันไม่สามารถแยกจากกันได้ เมื่อมีการปกปิดหรือแจ้งเท็จ แต่ไม่เกี่ยวกับความร้ายแรงผิดปกติอันเกิดจากการดำรงตำแหน่งจึงไม่น่าใช้มาตรา 295 ได้เพราะมาตรา 295 อยู่ในเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจ

³ ก้าว สมุทรวานิช. “ศาลรัฐธรรมนูญกับการพิจารณาคดีตามมาตรา 295”, *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ* 3 (มกราคม-เมษายน 2544) : 117-212.

รัฐ ความร้ายแรงผิดปกติดังกล่าวเกิดจากการดำรงตำแหน่งอันเป็นเป้าหมายสุดท้ายจึงสำคัญมาก จริงอยู่การปกปิดหรือการแจ้งเท็จอาจมีความผิดฐานอื่นๆ ตามกฎหมายอื่นแต่ไม่น่าจะใช้มาตรา 295 ได้โดยตรง”⁴

แต่เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า จงใจ ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 20/2544 จะพบว่าศาลรัฐธรรมนูญยังคงถือแนวบรรทัดฐานของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ในคดีอื่นๆ และเป็นการถือตามความเห็นของฝ่ายแรกที่มีความเห็นว่า คำว่า จงใจ เป็นเพียงเจตนาธรรมดาโดยศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า คำว่า จงใจ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็นเพียงเจตนาธรรมดาที่พิจารณาเพียงว่าผู้ถูกร้องรู้หรือไม่ว่ามีทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวมีอยู่หรือไม่ เพียงผู้ถูกร้องรู้สำนึกในการกระทำก็เพียงพอโดยไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษ ฉะนั้นเมื่อพิจารณาจากแนวบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญและตามนัยของรัฐธรรมนูญมาตรา 268 ให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาดมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลและองค์กรอื่นของรัฐ ดังนั้น คำว่า จงใจ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 จึงมีผลเป็นเพียงจงใจตามความหมายธรรมดาดังกล่าว

จากที่กล่าวมาผู้เขียนมีความเห็นว่า การพิจารณาความจงใจตามมาตรา 295 เป็นเรื่องการพิจารณาการกระทำอันไม่พึงประสงค์หรือการกระทำที่ขัดต่อหลักจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยมิใช่การพิจารณาถึงทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าได้มาโดยทุจริตหรือไม่ หรือการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นหรือไม่ เพราะบทบัญญัติมาตรา 295 มิใช่บทบัญญัติที่มีโทษทางอาญา แต่เป็นบทบัญญัติที่เป็นมาตรการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่มีบทลงโทษทางการเมืองให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญมาตรา 295 พ้นจากตำแหน่งหรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปี ฉะนั้นการวางบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีความเหมาะสมตามหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและตามหลักการควบคุมและตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะของรัฐ

ปัญหาประการต่อมาเกี่ยวกับการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลบางประการในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความจงใจของผู้ถูกร้องตามรัฐธรรมนูญ ทั้งปัญหว่าหุ้นของคู่สมรสผู้ถูกร้องที่ใช้ชื่อบุคคลใกล้ชิดถือแทนมิใช่หุ้นของผู้ถูกร้องเอง แม้ผู้ถูกร้องและคู่สมรสจะเป็นสามีภรรยาที่พักอาศัยอยู่บ้านหลังเดียวกัน มี

⁴ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, “บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ กรณีปกปิดหุ้น” วารสารบทบัญญัติ เล่ม 57 ตอนที่ 3 พ.ศ. 2544, หน้า 15-16.

สำนักงานอยู่ในอาคารเดียวกัน ในความเป็นจริงผู้ถูกร้องอาจไม่รู้ถึงการกระทำของคู่สมรสเกี่ยวกับทรัพย์สิน (หุ้น) ที่กระทำไป อีกทั้งผู้ถูกร้องและคู่สมรสมีทรัพย์สินจำนวนมาก ผู้ถูกร้องมีภารกิจมาก การจัดทำบัญชีฯ ผู้ถูกร้องและคู่สมรสได้ให้เลขานุการส่วนตัวเป็นผู้ดำเนินการ ผู้ร้องไม่มีพยานหลักฐานใดที่ชัดให้เห็นเป็นอย่างอื่นว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

ซึ่งจากแนวการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 นี้ มีความแตกต่างจากบรรทัดฐานที่ศาลรัฐธรรมนูญวางแนวไว้ในคดีก่อนๆ และมีความแตกต่างจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 กรณีนายประยุทธ์ มหากิจศิริ ที่มีข้อเท็จจริงและลักษณะเนื้อหาของคดีใกล้เคียงกัน ตลอดจนศาลรัฐธรรมนูญได้ทำการพิจารณาวินิจฉัยคดีในช่วงเวลาเดียวกัน แต่มีมาตรฐานในการพิสูจน์ถึงความจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบแตกต่างกันทำให้ผลแห่งคดีไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแนวการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีการรับฟังพยานหลักฐานและการให้เหตุผลแล้วมีข้อพิจารณาว่าเป็นไปโดยถูกต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางกฎหมายหรือไม่ โดยผู้เขียนจะนำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 และ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 มาศึกษาเปรียบเทียบดังนี้

ก. การรับฟังพยานหลักฐานและการให้เหตุผลในประเด็นเรื่องการเป็นคู่สมรสต้องทราบข้อเท็จจริงในเรื่องทรัพย์สินของกันและกัน

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า “...รัฐธรรมนูญมาตรา 291 บัญญัติให้ผู้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของคู่สมรสอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง จึงเป็นหน้าที่ของคู่สมรสต้องแจ้งให้ผู้ยื่นบัญชีทราบ และรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ยังสันนิษฐานว่าผู้ถูกร้องต้องรู้ในการกระทำของคู่สมรสด้วย และเมื่อผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นสามีภรรยาที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน ย่อมทราบถึงสถานะทางการเงินทรัพย์สินและหนี้สินของกันและกัน...”

แต่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า “...ผู้ร้องไม่มีพยานหลักฐานใดที่ชัดว่าผู้ถูกร้องยังมีทรัพย์สินเป็นหุ้นของคู่สมรสที่ให้ผู้ยื่นถือแทน ผู้ร้องมีความเห็นแต่เพียงว่า ผู้ถูกร้องและคู่สมรสอยู่บ้านหลังเดียวกัน มีสำนักงานอยู่ในอาคารเดียวกัน มีทรัพย์สินจำนวนมาก ผู้ถูกร้องต้องรู้และน่าจะรู้ถึงการกระทำของคู่สมรส รวมตลอดทั้ง

ทรัพย์สินเป็นหน้าที่คู่สมรสดำเนินการอยู่ได้เสมอไปหาได้ไม่ เพราะในความเป็นจริงบางกรณีอาจไม่รู้ก็ได้...”

ฉะนั้นเมื่อศึกษาเปรียบเทียบทั้ง 2 กรณีจะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลที่มีความขัดแย้งกันอย่างชัดเจนและสร้างปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่จะนำมาปรับกับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดี เนื่องจากในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 ศาลรัฐธรรมนูญนำเหตุผลว่าการเป็นสามีภรรยาอันมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันย่อมทราบถึงสถานะทางการเงินของแต่ละฝ่าย และนำมาเป็นเหตุผลวินิจฉัยให้เป็นโทษแก่ผู้ถูกร้อง แต่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ศาลรัฐธรรมนูญนำเหตุผลถึงการที่ผู้ร้องไม่มีหลักฐานชี้ชัดว่าผู้ถูกร้องรู้เห็นเกี่ยวกับทรัพย์สินของคู่สมรสและจะถือว่าการเป็นสามีภรรยาอยู่บ้านหลังเดียวกันและอยู่ร่วมกัน จะถือเป็นผู้ถูกร้องรู้ถึงการกระทำของคู่สมรสที่ได้ดำเนินการทางทรัพย์สินเสมอไปหาได้ไม่ การให้เหตุผลโดยไม่ถือเป็นเหตุที่ฟังลงโทษผู้ถูกร้อง ซึ่งการให้เหตุผลดังกล่าวมีความขัดแย้งกันเองและสร้างปัญหาในเรื่องความน่าเชื่อถือของการวางบรรทัดฐานการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญด้วย

ข. การรับฟังพยานหลักฐานและการให้เหตุผลในประเด็นเรื่องการมีทรัพย์สินมากจะทำให้เชื่อได้หรือไม่ว่าผู้ถูกร้องไม่ทราบการมีอยู่ของทรัพย์สิน

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า “...ผู้ถูกร้องและคู่สมรสต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ย่อมต้องทราบถึงสถานะทางการเงินของกันและกัน อีกทั้งทรัพย์สินของคู่สมรสที่ไม่ได้ยื่นบัญชี มีจำนวนมาก จึงไม่เชื่อว่าผู้ถูกร้องไม่รู้ข้อเท็จจริงดังกล่าว...”

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/254 “...ผู้ถูกร้องและคู่สมรสต่างมีภาระงานและมีทรัพย์สินมาก ไม่ว่าจะเวลาที่จจะรวบรวมทำบัญชีได้ด้วยตนเอง เมื่อเลขานุการทำบัญชีเสนอให้ผู้ถูกร้อง ผู้ถูกร้องจึงเชื่อว่าถูกต้องจึงลงลายมือชื่อรับรองไป...”

ฉะนั้นเมื่อศึกษาเปรียบเทียบทั้ง 2 กรณีจะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลในคำวินิจฉัยที่มีความแตกต่างกัน โดยในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 ศาลรัฐธรรมนูญได้นำเหตุผลว่าทรัพย์สินของคู่สมรสที่ไม่ได้ยื่นมีจำนวนมากไม่น่าเชื่อว่าผู้ถูกร้องจะไม่ทราบว่าทรัพย์สินดังกล่าว แต่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ศาลรัฐธรรมนูญกลับเห็นว่าผู้ถูกร้องและคู่สมรสมีทรัพย์สินจำนวนมากและไม่มีเวลารวบรวมด้วยตนเองจึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่ทราบข้อเท็จจริงดังกล่าว ไม่ได้มีความจงใจปกปิดการแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลในบรรทัดฐานที่มีความแตกต่างกันในข้อเท็จจริงทำนองเดียวกัน

และตามแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักเกณฑ์ถึงการมีทรัพย์สินจำนวนมาก ไม่มีเวลารวบรวมทรัพย์สินและไม่ได้จัดทำบัญชีด้วยตนเอง ไม่ต้องมีความรับผิดชอบตามรัฐธรรมนูญ อาจส่งผลให้ผู้ยื่นบัญชี ใช้เป็นข้ออ้างถึงการยื่นบัญชี ที่ไม่ถูกต้อง โดยอ้างเหตุว่ามีทรัพย์สินจำนวนมากจึงหลงลืมโดยสุจริต ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้เป็นข้ออ้างเพื่อหลีกเลี่ยงให้ตนพ้นความรับผิดชอบและไม่ต้องใช้ความระมัดระวังในการจัดทำและยื่นบัญชีแต่อย่างใด อีกทั้งมีปัญหามาว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีหลักเกณฑ์อย่างไรในการวัดถึงปริมาณทรัพย์สินว่ามีจำนวนมากหรือน้อยและเป็นทรัพย์สินประเภทใดบ้าง ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลต่อความคล่องในการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้

นอกจากนั้นจากการศึกษาวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ยังพบปัญหาว่าศาลรัฐธรรมนูญได้รับฟังพยานหลักฐานและการให้เหตุผลที่อาจกระทบกระเทือนต่อระบบการตรวจสอบการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 295 ได้ กล่าวคือ

ค. การรับฟังพยานหลักฐานและการให้เหตุผลในประเด็นว่าความผิดพลาดในการจัดทำบัญชี ของผู้ถูกร้องเกิดจากความบกพร่องของเลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรส โดยศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า "...ผู้ถูกร้องและคู่สมรสมีทรัพย์สินจำนวนมากและในทางธุรกิจมีบุคคลอื่นถือหุ้นแทนผู้ถูกร้องและคู่สมรสเพื่อผลประโยชน์ในการดำเนินงานทางธุรกิจ แต่การดำเนินการต่างๆ ได้มอบให้เลขานุการส่วนตัวของคู่สมรสเป็นผู้จัดการและการจัดทำบัญชียื่นต่อผู้ร้องได้มอบหมายให้เลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรสจัดทำบัญชี การไม่ได้แจ้งว่ามีหุ้นในชื่อของบุคคลอื่นในบัญชี นั้นเกิดจากความเข้าใจผิดและความบกพร่องของเลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรส อันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในแบบและคำอธิบายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงให้เห็นว่าผู้ถูกร้องและคู่สมรสของผู้ถูกร้องไม่ทราบว่าการไม่ได้แจ้งรายการหุ้นที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่นดังกล่าว..."

การให้เหตุผลดังกล่าวของศาลรัฐธรรมนูญจะทำให้เกิดปัญหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีหน้าที่ยื่นบัญชี จะนำมาใช้เป็นข้ออ้างได้ว่าการจัดทำบัญชียื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ผู้ยื่นบัญชี ไม่ได้จัดทำบัญชีด้วยตนเอง และไม่มีเวลาตรวจสอบแต่ให้บุคคลอื่นเป็นผู้จัดทำบัญชี โดยตนเองไม่มีเจตนาจะยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ อาจส่งผลกระทบต่อกลไกการตรวจสอบการยื่นบัญชี ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งใน

การควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้ไว้ประสิทธิภาพและไม่ได้ผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

นอกจากนั้นการให้เหตุของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยบางส่วนที่วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จำนวน 7 คน ได้ให้เหตุผลว่าเมื่อเลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นผู้จัดทำบัญชี และนำมาให้ผู้ถูกร้องและคู่สมรสลงลายมือชื่อรับรอง โดยการยื่นบัญชี ไม่ถูกต้องเกิดจากความบกพร่องและเข้าใจผิดของเลขานุการส่วนตัวในเรื่องแบบและคำอธิบายเกี่ยวกับการยื่นบัญชี ผู้ถูกร้องและคู่สมรสก็ไม่ได้ตรวจสอบนั้นรับฟังไม่ขึ้น เพราะการยื่นบัญชี เป็นหน้าที่ของผู้ถูกร้องที่จะต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญโดยการตรวจสอบความถูกต้องและหากมีกรณีใดไม่ชัดเจนหรือสงสัยควรไต่ถามให้เกิดความกระจ่างชัดเพื่อปฏิบัติให้ถูกต้อง เมื่อผู้ถูกร้องมีความรู้ มีการศึกษาและอยู่ในวิสัยของบุคคลผู้เข้ามาทำงานการเมืองจะต้องพึงระมัดระวังมิให้เกิดข้อบกพร่องจากบริวารของตน เพื่อมิให้มีปัญหาในการดำเนินงานทางการเมืองต่อไป น่าจะเป็นเหตุผลที่มีความสอดคล้องเหมาะสมและถูกต้องมากกว่า เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องมีความรับผิดชอบสูงกว่าบุคคลทั่วไปและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญโดยเคร่งครัด ซึ่งตนเป็นผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งสาธารณะมีการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของมหาชนไม่ให้มีการบิดเบือนในการใช้อำนาจโดยไม่ชอบหรือโดยทุจริตได้ และป้องกันไม่ให้มีการใช้อำนาจรัฐที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมนำไปใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

ง. การรับฟังพยานหลักฐานและการให้เหตุผลในประเด็นว่าผู้ถูกร้องมีการงานมากและไม่มีเวลาในการรวบรวมทำบัญชีได้ด้วยตนเอง โดยศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า "...ผู้ถูกร้องและคู่สมรสต่างมีการงานและทรัพย์สินจำนวนมากไม่มีเวลารวบรวมทำบัญชีด้วยตนเอง เมื่อเลขานุการส่วนตัวทำบัญชี เสนอมาให้ผู้ถูกร้องรับรองก็เชื่อว่าถูกต้องจึงลงลายมือชื่อรับรองไป ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ..." ซึ่งการให้เหตุผลดังกล่าวของศาลรัฐธรรมนูญจะก่อให้เกิดปัญหาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีต่อผู้ร้องนำมาเป็นข้ออ้างว่าผู้ยื่นบัญชี ไม่มีเวลาเนื่องจากมีภารกิจมากและไม่ได้ตรวจสอบบัญชี ที่ยื่นต่อผู้ร้องโดยให้บุคคลอื่นเป็นผู้จัดทำบัญชีแทน หากเหตุผลดังกล่าวสร้างเป็นบรรทัดฐานในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมสร้างปัญหาต่อการตรวจสอบการยื่นบัญชี ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้

นอกจากนั้นการที่ศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลว่าผู้ถูกร้องมีการงานมากและไม่มีเวลารวบรวมทรัพย์สินด้วยตนเองนั้นเป็นการวางบรรทัดฐานที่เบี่ยงเบนไปจากหลักการตามรัฐธรรมนูญที่ประสงค์ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความรับผิดชอบและถือว่าการยื่นบัญชี เป็นหน้าที่ที่ต้องยื่นบัญชี ให้ถูกต้องครบถ้วน โดยมีบทบังคับตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 บัญญัติ ให้ผู้ยื่นบัญชี ต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องไว้ในเอกสารที่ยื่นต่อผู้ร้องทุกหน้า เพื่อไม่ให้เกิดข้ออ้างในความผิดพลาดและบกพร่องของบัญชีและเอกสารที่ยื่นและให้ตระหนักถึงหน้าที่การยื่นบัญชี ให้เป็นไปตามความเป็นจริง โดยบทบัญญัติมาตรา 293 กำหนดให้ประธานกรรมการหรือกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ที่ได้รับมอบหมายต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกแผ่นในบัญชี และเอกสารดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การตรวจสอบการยื่นบัญชี ว่ามีความถูกต้องแท้จริงประการใด ฉะนั้นการยื่นบัญชีของผู้ถูกร้องต่อผู้ร้องจึงเป็นหน้าที่โดยตรงและอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ยื่นบัญชีเองไม่อาจนำปัญหาการงานส่วนตัวโดยอ้างเหตุว่ามีการงานมากและไม่มีเวลารวบรวมรายการทรัพย์สินจึงไม่ได้จัดทำบัญชีด้วยตนเองมาอ้างให้พ้นความรับผิดชอบได้ไม่ อีกทั้งแม้รัฐธรรมนูญจะไม่ได้กำหนดให้ผู้ยื่นบัญชี ต้องทำบัญชียื่นต่อผู้ร้องด้วยตนเอง แต่รัฐธรรมนูญก็ได้กำหนดให้การยื่นบัญชี ดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ยื่นบัญชี เมื่อหากตรวจพบการจงใจยื่นบัญชีโดยไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ผู้ยื่นบัญชี จะต้องมีความรับผิดชอบตามรัฐธรรมนูญ ไม่อาจนำเหตุผลดังกล่าวมาอ้างให้พ้นความรับผิดชอบได้

จากการศึกษาในเหตุผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ทำให้เห็นสภาพปัญหาการให้เหตุผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีอื่นๆ ที่มีลักษณะสภาพปัญหาและวินิจฉัยในเวลาใกล้เคียงกันจะพบความแตกต่างจากแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางบรรทัดฐานไว้ ซึ่งหากพิจารณาดวงค์กรศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรของฝ่ายตุลาการแล้วย่อมต้องมีความผูกพันภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ⁵ กล่าวคือ การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการจะต้องผูกพันต่อบทบัญญัติของกฎหมายและการใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการหรือหลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ ความผูกพันของฝ่ายตุลาการต่อการใช้กฎหมายเป็นไปตามหลักความเสมอภาคของการใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยถือว่าเป็นหลักความเสมอภาคในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยรูปแบบของการใช้กฎหมายตามหลักความเสมอภาคดังกล่าวมี 3 รูปแบบดังนี้

⁵ บรรเจิด สิงคะเนติ, "การควบคุมและตรวจสอบใช้อำนาจรัฐ", รวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-law.net, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี.เพรส จำกัด , 2545), หน้า 344-345.

1) ฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมายเรียกว่า ความผูกพันของฝ่ายตุลาการในทางปฏิเสธเป็นความผูกพันที่จะต้องไม่พิจารณาพิพากษาให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งหมายความว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเรียกร้องมิให้มีการใช้กฎหมายแตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นบทบัญญัติในลักษณะของการบังคับในเรื่องนั้นๆ ฝ่ายตุลาการจะต้องใช้กฎหมายให้เป็นไปตามองค์ประกอบและผลของกฎหมาย

2) ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือ บุคคลย่อมมีสิทธิเรียกร้องอย่างเท่าเทียมกันในการที่จะให้ฝ่ายตุลาการใช้บทบัญญัติกฎหมายให้ตรงกับข้อเท็จจริงในกรณีของตน ในกรณีนี้เป็นการเรียกร้องให้ฝ่ายตุลาการยอมรับการผูกพันตนอย่างเคร่งครัดต่อกฎหมาย แม้ว่ากฎหมายจะอนุญาตให้คำนึงถึงข้อเท็จจริงอันเป็นลักษณะพิเศษในกรณีใดกรณีหนึ่งก็ตาม

3) ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้ดุลยพินิจโดยปราศจากข้อบกพร่อง ในกรณีนี้หมายความว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเรียกร้องอย่างเท่าเทียมกันต่อฝ่ายตุลาการในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีการใช้ดุลยพินิจโดยเรียกร้องให้ฝ่ายตุลาการใช้ดุลยพินิจโดยปราศจากข้อบกพร่องใดๆ ทั้งสิ้น

ฉะนั้นเมื่อได้พิจารณาจากการรับฟังพยานหลักฐานและการให้เหตุผลตลอดจนการปรับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 กรณีพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าศาลรัฐธรรมนูญได้กระทำการขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการหรือไม่ ทั้งนี้หลักการดังกล่าวมุ่งประสงค์ให้ตุลาการต้องผูกพันการบังคับใช้กฎหมาย การพิจารณาวินิจฉัยคดีและการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันและการใช้ดุลยพินิจของตุลาการดังกล่าวต้องไม่มีข้อบกพร่อง อีกทั้งหากเป็นกรณีที่มีลักษณะของข้อเท็จจริงและกรณีที่เกี่ยวข้องกัน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญย่อมต้องเคร่งครัดต่อการใช้ดุลยพินิจให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเป็นแนวทางเดียวกัน มิใช่สร้างปัญหาต่อการสร้างความเคลือบแคลงใจสงสัยต่อสาธารณชนถึงการพิจารณาวินิจฉัยคดีที่ไม่มีความสม่ำเสมอและไม่มีความเสมอภาค เป็นการขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการดังกล่าว อีกทั้งการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นตัวชี้วัดมาตรฐานของศาลรัฐธรรมนูญว่ามีประสิทธิภาพ มีการอำนวยความสะดวก ให้ความเป็นธรรมและสร้างความยอมรับของสาธารณชนได้เพียงใด อันเนื่องมาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ดีต้องมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับของสังคมและสามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนต่อองค์กรศาลรัฐธรรมนูญได้

6.4.2 บทวิเคราะห์กระบวนการพิจารณาคดีในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อศึกษาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 พบว่ากระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญมีปัญหาถกเถียงว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีความไม่สอดคล้องตามหลักรัฐธรรมนูญ ไม่ถูกต้องตามหลักวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญและไม่ถูกต้องตามหลักการทั่วไปของกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งมีผลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีนี้เป็นอย่างมากและอาจทำให้ผลแห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้นจึงสมควรศึกษากระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญคดีนี้ตั้งแต่ขั้นการรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย ตลอดจนการตั้งประเด็นแห่งคดีและการจัดทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. ปัญหาการมีมติรับหรือไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้พิจารณาการยื่นบัญชีและเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ผู้ถูกร้อง) แล้วเห็นว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จึงเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) แล้ว จะตรวจดูคำร้องและมีคำสั่งว่าสมควรรับคำร้องไว้ดำเนินการพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาวินิจฉัยเบื้องต้นว่าผู้ร้องได้ยื่นคำร้องมาโดยชอบตามกระบวนการของรัฐธรรมนูญและอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่ “ในทางปฏิบัติศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาเป็นปัญหาเบื้องต้นว่าผู้ร้องได้ยื่นคำร้องมาโดยชอบด้วยกระบวนการพิจารณาคดีของรัฐธรรมนูญหรือไม่ และคดีอยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาหรือไม่ หากเสียงข้างมากของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องมาโดยมิชอบด้วยกระบวนการของรัฐธรรมนูญหรือคดีมิได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะรับไว้พิจารณา ก็จะมีคำสั่งให้ยกคำร้อง แต่หากเสียงข้างมากของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยเห็นว่าผู้ร้องได้ยื่นคำร้องมาโดยชอบด้วยกระบวนการของรัฐธรรมนูญและคดีอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญก็มีมติรับคดีไว้พิจารณา หลังจากนั้นก็จะดำเนินกระบวนการพิจารณาในประเด็นที่เป็นปัญหาหลักแห่งคดีต่อไป”⁶

⁶ พินล ธรรมพิทักษ์พงษ์ และธีระ สุธีรวงูร “การพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมาก” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 2 (กรกฎาคม – สิงหาคม 2542), หน้า 2-3.

เมื่อศึกษาตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 นั้น กระบวนพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติเป็นเอกฉันท์ว่าคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 แล้ว แสดงให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญและคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาเนื้อหาแห่งคำร้องเบื้องต้นแล้วเห็นว่า การยื่นคำร้องของผู้ถูกร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 และคดีอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในปัญหาเบื้องต้นว่ากรณีของผู้ถูกร้องเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้กระบวนการตรวจสอบของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ที่ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องมาได้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เมื่อพิจารณาตามแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีก่อนก็ได้วางบรรทัดฐานไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า ผู้ถูกร้องที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองเหมือนกรณีของผู้ถูกร้องต้องอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ซึ่งแนวบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางไว้ย่อมผูกพันศาลรัฐธรรมนูญด้วย ดังนั้นปัญหาว่าผู้ถูกร้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 295 และคณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถตรวจสอบการยื่นบัญชีของผู้ร้องและเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดได้ ดังนั้นปัญหาดังกล่าวจึงยุติในเบื้องต้นแล้ว แต่ในกระบวนพิจารณาคดีนี้ปรากฏว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คน ได้นำเอาปัญหาเบื้องต้นว่าผู้ถูกร้องอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ มาพิจารณาอีกครั้งในชั้นการพิจารณาวินิจฉัยประเด็นหลักแห่งคดีภายหลังการมีมติรับคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณาแล้ว โดยเป็นการพิจารณาในประเด็นหลักแห่งคดีว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน เห็นว่าผู้ถูกร้องเมื่อพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้วจึงไม่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 295 แล้ววินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ให้ยกคำร้องของผู้ร้อง ซึ่งผลของการวินิจฉัยชี้ขาดของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน ได้ปรากฏเป็นผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากในประเด็นหลักว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ดังนั้นการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ในชั้นที่ศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยคดีแล้วกลับมีความไม่แน่นอน และการที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำมาวินิจฉัยอีกครั้งแล้วนำไปรวมในประเด็นหลักแห่งคดี โดยประเด็นต่างๆ ไม่มีความเกี่ยวพันกันที่จะนำมาเป็นผลในประเด็นหลักแห่งคดีได้ และการวินิจฉัยให้รับคำร้องไว้พิจารณาแล้วมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำประเด็นปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นมาวินิจฉัยซ้ำอีกครั้งแทนที่จะได้พิจารณาปัญหาหลักแห่งคดีว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ในปัญหาว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ นอกจากนั้นเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีมติรับคำร้องและดำเนินกระบวนพิจารณาแล้วในชั้น

พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำปัญหาในชั้นพิจารณาคำร้องว่าผู้ถูกร้องอยู่ภายใต้บังคับรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ มาวินิจฉัยในปัญหาหลักแห่งคดีจะเกิดคำถามขึ้นว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ปฏิเสธการวินิจฉัยในประเด็นหลักแห่งคดีหรือไม่ และศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยโดยเสียงข้างมากถูกต้องตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยแล้ว การมีมติดังกล่าวย่อมผูกพันให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำต้องวินิจฉัยในประเด็นปัญหาหลักแห่งคดี การนำปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นมาวินิจฉัยชี้ขาดอีกครั้งเป็นการไม่ถูกต้องและการพิจารณาในปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นในปัญหาต่างๆของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องมีการพิจารณาในชั้นรับคำร้องแล้ว หากผ่านขั้นตอนการรับคำร้องไว้พิจารณา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะไม่วินิจฉัยหรืองดออกเสียงในประเด็นหลักแห่งคดีไม่ได้ หากพิจารณาว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนหนึ่งไม่ได้วินิจฉัยตามประเด็นหลักแล้ว คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมไม่ได้เกิดจากเสียงข้างมากและการลงมติของศาลรัฐธรรมนูญไม่เป็นไปตามองค์มติของศาลรัฐธรรมนูญตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด และย่อมส่งผลให้ผลแห่งคดีของศาลรัฐธรรมนูญเปลี่ยนแปลงไปจากมติของที่แท้จริงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้

ข. ปัญหาการมีองค์คณะในการพิจารณาวินิจฉัยคดี เนื่องจากการพิจารณาวินิจฉัยคดีกรณีการจ้องใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ศาลรัฐธรรมนูญต้องรับฟังข้อเท็จจริงและการรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ฉะนั้นตามหลักวิธีพิจารณาคดี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดจะวินิจฉัยชี้ขาดในคดีใดจะต้องออกนั่งพิจารณาคดีนั้นมาตั้งแต่ต้นเพื่อนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาคดีมาใช้ในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงว่าควรจะรับฟังข้อเท็จจริงประการใด ด้วยเหตุผลประการใด แต่หากมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งได้เพิ่งเข้ามาปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ได้ออกนั่งพิจารณาคดีมาตั้งแต่แรกย่อมเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนดังกล่าวได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด เนื่องจากการให้ความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องนั่งพิจารณาคดีมาตั้งแต่ต้นจนจบการพิจารณาคดี จึงจะสามารถทำคำวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องมากที่สุด เพราะได้รู้เห็นข้อเท็จจริง ได้รับฟังพยานหลักฐานมาตั้งแต่ต้นด้วยตนเองจริงๆ ส่งผลให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปตามข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและสร้างผลแห่งคดีได้ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด “ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งภายหลังนั้น ไม่สามารถที่จะพิจารณาคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญได้รับเรื่องไว้พิจารณาก่อนที่

ตนจะเข้ารับตำแหน่งได้ ทั้งนี้เป็นไปตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 236 ว่า “การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”⁷

ในการพิจารณาตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 นั้นปรากฏว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้นั่งฟังการพิจารณาคดีมาตั้งแต่ต้นเพียง 14 คน แต่ในระหว่างพิจารณาคดีมีนายศักดิ์ เตชะชาญ ได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและเพิ่งเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ได้เข้ารับฟังการแถลงการณ์ปิดคดีด้วยวาจาในวันสุดท้ายของการพิจารณาคดีเท่านั้น แต่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนนี้ได้เข้ามาเป็นองค์คณะพิจารณาวินิจฉัยคดีด้วย ซึ่งคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญยินยอมให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนดังกล่าวเข้ามาเป็นองค์คณะพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีย่อมเกิดปัญหาความไม่แน่นอนขององค์คณะของการวินิจฉัยชี้ขาดได้ว่าแท้จริงแล้วองค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีประกอบไปด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนเท่าใดและประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดบ้างที่เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดในคดีนั้น ผลที่ตามมาจะทำให้คู่กรณีไม่สามารถใช้บทบัญญัติเกี่ยวกับการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้บังเกิดผลได้ เพราะคู่กรณีไม่อาจรับรู้ได้แน่นอนว่าจะมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดบ้างที่จะเป็นองค์คณะพิจารณาวินิจฉัยคดี

ผู้เขียนมีความเห็นว่าเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับองค์คณะในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการกำหนดและประกาศองค์คณะในการวินิจฉัยคดีหนึ่งคดีใดให้คู่กรณีทราบเป็นการล่วงหน้า เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในเรื่ององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่มีความแน่นอนและเป็นการสร้างความมั่นใจต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญว่าการลงมติในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการเปลี่ยนแปลงองค์คณะผู้พิจารณาวินิจฉัยคดีโดยไม่มีเหตุอันสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสับสนแก่คู่กรณีและเป็นการสร้างความเชื่อถือต่อกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับองค์คณะผู้พิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญอีกด้วย

ค) ปัญหากระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยโดยพิเคราะห์แล้ว “เห็นว่าพยานหลักฐานที่ผู้ร้องอ้างอิงและนำเสนอายังไม่พอพียงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องจึงไม่มี

⁷ กล้า สมทวนิช “วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 295”, หน้า 130.

ความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295" เห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวคำวินิจฉัยที่ให้ภาระการพิสูจน์ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรให้ทราบเป็นหน้าที่ของผู้ร้องที่ผู้ร้องต้องมีพยานหลักฐานที่ชัดให้เห็นได้ว่าผู้ถูกร้องรู้ว่าบัญชีที่ยื่นต่อผู้ร้องไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงตามความเป็นจริงซึ่งเป็นการใช้ ระบบพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา (Accusatory System) ที่มีหลักการสำคัญอยู่ที่ว่า "ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบถึงความมีอยู่ของข้อเท็จจริงนั้น ที่ใช้มากในระบบกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งอันเป็นกรณีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับนิติสัมพันธ์ที่เกิดจากความยินยอมระหว่างเอกชนซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกัน ผลจากวิธีคิดดังกล่าวหน้าที่ของศาลในระบบนี้จึงมีบทบาทและฐานะเป็นเพียง "คนกลาง" ที่คอยชี้แจงนำพยานหลักฐานและพิพาทภาคีให้เป็นไปตามข้อเท็จจริงที่คู่ความได้เสนอในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น"⁸ แต่เมื่อพิจารณาตามรัฐธรรมนูญมาตรา 265 วรรคหนึ่ง "กำหนดให้ในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานเกี่ยวข้อจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ออัยการตลอดจนขอให้ศาล พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้..." และตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ มีข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญข้อ 20 วรรคท้าย "...ในการแถลงการณ์ด้วยวาจาของแต่ละฝ่าย ตุลาการจะซักถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากผู้แถลงในระหว่างการแถลงหรือภายหลังการแถลงก็ได้..." นอกจากนี้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญข้อ 24 "...ศาลมีอำนาจในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดๆ ที่ได้มา หรือมีอยู่หรือที่คู่กรณีนำสืบนั้นเป็นเพียงพอให้ยุติได้หรือไม่" เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวแล้วจึงเห็นได้ว่าระบบการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทยเป็นแบบระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่ศาลมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้อย่างชัดเจน ศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรนำหลักการทางภาระการพิสูจน์หรือการมีหน้าที่นำสืบของคู่กรณีมาใช้เป็นผลชี้ขาดการแพ้ชนะคดีดังกล่าว นอกจากนั้นการที่ "ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลในคดีโดยหลักภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงไปให้ผู้ร้องและวินิจฉัยว่าผู้ร้องนำสืบพยานหลักฐานไม่พอฟังว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จึงดูเสมือนว่าศาลรัฐธรรมนูญได้โยนความบกพร่องและหน้าที่ในการนำสืบทั้งหมดให้แก่ผู้ร้องที่นำสืบไม่ชัดเจน ทั้งๆ ที่แท้จริงโดยระบบวิธีพิจารณาแบบไต่สวนที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่สำหรับ

⁸ ปาริชาติ วิเชียรบุตร, "วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540," (วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 110.

การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีได้ และหากมีความบกพร่องในการแสวงหาข้อเท็จจริงก็ย่อมตกอยู่ กับศาลรัฐธรรมนูญส่วนหนึ่งหาใช่ผู้ร้องแต่ฝ่ายเดียวไม่⁹

นอกจากนั้นกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็นคดีประเภทที่ต้องอาศัยข้อเท็จจริงและการรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ จำนวนมาก และมีลักษณะเฉพาะของคดีที่แตกต่างไปจากคดีรัฐธรรมนูญอื่นๆ เนื่องจากเป็นการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำผิดโดยจงใจฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ มิใช่คดีรัฐธรรมนูญที่ศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาวินิจฉัยเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายซึ่งแทบไม่มีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงให้วินิจฉัยเพราะการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายในกรณีต่างๆ ว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงใดประกอบ แต่ศาลรัฐธรรมนูญให้โอกาสคู่กรณีมีสิทธิเสนอความเห็นของตนในลักษณะแถลงการณ์ในคดีได้ ฉะนั้นกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีกระบวนการพิเศษในการรับฟังข้อเท็จจริงและการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมให้ได้ความกระจ่างชัดหรือการรับฟังข้อเท็จจริงจนสิ้นกระแสความก่อนแล้วจึงพิจารณาวินิจฉัยคดีต่อไป มิฉะนั้นหากศาลรัฐธรรมนูญนำเรื่องภาระการพิสูจน์มาวินิจฉัยชี้ขาดเป็นข้อแพ่งชนะในคดีแล้ว ผลแห่งคดีของศาลรัฐธรรมนูญจะไม่ใช่ไปตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดและสร้างปัญหาว่าเหตุผลของคำวินิจฉัยว่าผู้ร้องไม่สามารถนำสืบข้อเท็จจริงให้เห็นโดยชัดแจ้งว่าผู้ถูกร้องกระทำผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็นเหตุผลที่ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

จากการศึกษาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 จะพบว่าทั้งก่อนและหลังที่ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานในระบบกระบวนการพิจารณาคดีให้ภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้ร้องและผู้ถูกร้อง โดยให้ผู้ร้องจะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ส่วนผู้ถูกร้องจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าตนเองไม่ได้ยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ฝ่ายผู้ถูกร้องไม่ต่อสู้หรือไม่สามารถพิสูจน์การกระทำดังกล่าวได้หรือศาลไม่เชื่อ ศาลจะวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องกระทำการโดยจงใจยื่น

⁹ สุพล นิธิไกรพนธ์ และคณะ, "ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามรัฐธรรมนูญ", รายงานวิจัยเสนอต่อสถาบันพระปกเกล้า, พฤศจิกายน 2544), หน้า 235

บัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 แต่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 เป็นคำวินิจฉัยเดียวที่ศาลรัฐธรรมนูญวางภาระการพิสูจน์ให้ตกเป็นของฝ่ายผู้ร้องและเมื่อผู้ร้องไม่มีพยานหลักฐานใดหรือไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ซึ่งแสดงให้เห็นศาลรัฐธรรมนูญได้วางระบบการพิจารณาคดีไม่สม่ำเสมอ ไม่เสมอภาคและไม่สอดคล้องต่อระบบกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ถูกต้องตามหลักรัฐธรรมนูญและกระบวนการพิจารณาคดีที่สร้างผลต่อความน่าเชื่อถือขององค์กร ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรฝ่ายตุลาการ และเป็นองค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญที่มีภารกิจในฐานะเป็นองค์กรสูงสุดในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาการกระทำผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ได้

ง) ปัญหาความสัมพันธ์ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และศาลรัฐธรรมนูญ ในการนำสืบข้อเท็จจริงและการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกร้องตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

เนื่องจากระบบการสืบพยานของศาลรัฐธรรมนูญได้วางอยู่บนพื้นฐานของการค้นหาความจริงแห่งคดีโดยการไต่สวนหรือที่เรียกว่าระบบกระบวนการพิจารณาคดีแบบไต่สวน เมื่อคดีรัฐธรรมนูญตามมาตรา 295 เป็นคดีที่ต้องฟังข้อเท็จจริงจากการนำสืบพยานหลักฐานที่ได้จากกระบวนการพิจารณาคดีโดยศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากการเรียกพยานเอกสาร พยานบุคคลหรือพยานอื่น ๆ มาสืบได้เองโดยไม่ผูกพันอยู่กับพยานหลักฐานของฝ่ายผู้ร้องและผู้ถูกร้อง ฉะนั้นการรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อชี้ขาดข้อแพ่งชนะในคดีจึงมิใช่หน้าที่ของคู่กรณีโดยเฉพาะ แต่กลับเป็นบทบาทและหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเองส่วนหนึ่ง แต่ในกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญตามมาตรา 295 ซึ่งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้ดำเนินการวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ มีการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามกระบวนการของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ซึ่งมีการรับฟังข้อเท็จจริงทั้งจากผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา ตลอดจนเปิดโอกาสให้มีการชี้แจงข้อเท็จจริงต่างๆของผู้ถูกกล่าวหา มีการรับฟังข้อเท็จจริงมาครั้งหนึ่งแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จึงส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ต่อไป โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็น

องค์กรวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นกระบวนการพิจารณาการรับฟังข้อเท็จจริงของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีความน่าเชื่อถือและมีกระบวนการที่บัญญัติไว้ชัดเจนและผลแห่ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีผลเป็นคำชี้ขาดในระดับหนึ่ง ดังนั้นการพิจารณา วินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญจึงสมควรทำหน้าที่เป็นที่ศาลทบทวนการวินิจฉัยของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อีกชั้นหนึ่งเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกร้องในคดีจึงจะมี ความเหมาะสมตามหลักรัฐธรรมนูญและกระบวนการของศาลรัฐธรรมนูญ

“ดังนั้นปัญหาขอบเขตการสืบพยานและการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 บทบาทของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีสถานะเป็นคู่ความในคดีหรือมีสถานะเป็น องค์กรวินิจฉัยเบื้องต้น เพราะหากเป็นองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นศาลรัฐธรรมนูญอาจยึดถือ ข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักแห่งคดี หากบทบาทของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มี สถานะเป็นคู่ความในคดีแล้ว การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณา พยานหลักฐานใหม่ทั้งหมด และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องสามารถยกข้อต่อสู้ได้อย่างอิสระทุก ประเด็นในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ”¹⁰ การที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมาพิจารณา ปัญหาข้อเท็จจริงอีกครั้งเป็นการซ้ำซ้อน และเมื่อพิจารณาตามหลักการแล้วเห็นว่าการนำสืบ ข้อเท็จจริงในชั้นกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นการเสียเวลาและทำให้กระบวนการ พิจารณาคดีล่าช้า ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็น องค์กรกลางในการวินิจฉัยชี้ขาดหรือวินิจฉัยเบื้องต้นในการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยมิชอบของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพย่อมไม่สัมฤทธิ์ผล เนื่องจากปัญหาดังกล่าวอาจ ก่อให้เกิดช่องว่างที่หลีกเลี่ยงการนำเสนอพยานหลักฐานเข้าชี้แจงข้อเท็จจริงในชั้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. ของฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา เพื่อเตรียมการนำสืบข้อเท็จจริงกันใหม่ในชั้นพิจารณาคดีของ ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พ้นความรับผิดชอบและทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ให้ความสำคัญ ต่อการไต่สวนข้อเท็จจริงในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อรอมานต่อผู้คดีใน ชั้นตอนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ หรืออาจกลับคำให้การหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงโดยใช้ อิทธิพลต่อพยานหรือวิธีการอื่นใดเพื่อให้การพิจารณาคดีในชั้นศาลรัฐธรรมนูญเป็นประโยชน์แก่ ตนเอง ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. และศาลรัฐธรรมนูญในระบบการตรวจสอบ การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนกันว่าองค์กรตาม รัฐธรรมนูญขององค์กรใดมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน กันแน่ เนื่องจากการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่มีการไต่สวนข้อเท็จจริงใหม่ทั้งหมด หรือ

¹⁰ กล้า สมุทรวณิช, “วิธพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 295”, หน้า 128.

ยินยอมให้มีการพิจารณาในประเด็นเดิมของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้วินิจฉัยไว้แล้วเท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นว่ากระบวนการทำงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมไม่เกิดผลใดๆ เลย และหากกระบวนการพิจารณาที่ต้องอาศัยการรับฟังพยานหลักฐานมีจำนวนมาก มีการไต่สวนพยานหลายปากทำให้ต้องเสียเวลาในการพิจารณาคดีนาน ย่อมทำให้เกิดปัญหาต่อการพิจารณาวินิจฉัยคดีต่างๆ ของศาลรัฐธรรมนูญที่อาจทำให้คดีต่างๆ ค้างรอการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและสร้างผลเสียโดยรวมของระบบการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญได้ในอนาคต

มีความเห็นของนายคณิต ณ นคร นักวิชาการท่านหนึ่งเห็นว่า “ศาลรัฐธรรมนูญในคดียื่นบัญชีทรัพย์สินในหลักการต้องเป็นศาลพิจารณาพิพากษาเฉพาะข้อกฎหมาย (Review Court) และคณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมไม่ใช่ยึดการตามที่นักกฎหมายบางคนเข้าใจ แต่เป็นองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ คำชี้ขาดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีผลในทำนองเดียวกับคำพิพากษาของศาลส่วนหนึ่ง”¹¹

ฉะนั้นจากที่กล่าวมาผู้เขียนมีความเห็นว่า ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และศาลรัฐธรรมนูญในการสืบพยานและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 สมควรที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเบื้องต้นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้ส่งเรื่องมาให้พิจารณาวินิจฉัย ซึ่งการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเพียงการทบทวนและตรวจสอบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในปัญหาความชอบด้วยกฎหมายหรือเพื่อรับรองความชอบธรรมในคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่ามีความถูกต้องและให้มีการลงโทษต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาตรา 295 ได้ โดยศาลรัฐธรรมนูญไม่สมควรที่จะมานำสืบข้อเท็จจริงใหม่ทั้งหมดอีกครั้ง ยกเว้นกรณีที่มีการรับฟังข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) เป็นการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อกฎหมายโดยชัดแจ้งจึงให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับฟังข้อเท็จจริงต่างๆ ใหม่ได้

จ) ปัญหาการกำหนดประเด็นและการลงมติในการจัดทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กรณีผู้ยื่นบัญชีฯ กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 คณะกรรมการ (ผู้ร้อง) ยื่นคำร้องมาตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีฯ และเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ศาลรัฐธรรมนูญจะให้โอกาสผู้ถูกร้องทำคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยศาลรัฐธรรมนูญยังไม่ได้มีการกำหนดประเด็นแห่งคดีจนกระทั่งเมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้ให้

¹¹ คณิต ณ นคร “ศาลรัฐธรรมนูญในคดียื่นบัญชีทรัพย์สิน” วารสารนิติสาร สมัยที่ 13 ฉบับที่ 1 (ม.ค. - เม.ย. 2522) :

โอกาสคู่กรณีได้ชี้แจง มีการนำสืบพยานบุคคลหรือส่งเอกสารเพิ่มเติม ตลอดจนได้มีการแถลงการณ์ปิดคดีแล้วศาลรัฐธรรมนูญจึงจะได้กำหนดประเด็นแห่งคำวินิจฉัยในคดี โดยในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 นี้ศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดประเด็นในคำวินิจฉัยแห่งคดีไว้ 2 ประเด็น กล่าวคือ

(1) ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ และการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่

(2) ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่

เมื่อศึกษาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งก่อนและหลังคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดประเด็นในการที่ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ในประเด็นที่วินิจฉัยเพียงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีฯ และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาวินิจฉัยจากการรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ ในคดี แต่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ศาลรัฐธรรมนูญกลับกำหนดประเด็นโดยรวมว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ (โดยมิได้ตั้งประเด็นหลักว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีฯ และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีการรวมประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายนำมาพิจารณาวินิจฉัยในประเด็นเดียวกัน กล่าวคือมีการนำประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีฯ ด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบและปัญหาข้อกฎหมายว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ถูกร้องหรือไม่ มาพิจารณารวมกันโดยไม่ถูกต้องตามหลักกระบวนการพิจารณาคดีที่ไม่สามารถนำทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายมาพิจารณารวมกันได้ เนื่องจากปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายมีหลักการพิจารณาที่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จะพบว่าปัญหาข้อกฎหมายว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ถูกร้องหรือไม่เป็นเพียงประเด็นย่อยประเด็นหนึ่งในประเด็นที่ 1 ว่าผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ และการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไปแล้วในประเด็นดังกล่าวว่าผู้ถูกร้องตกอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรา 295 ด้วย แต่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คน ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ไม่ใช้บังคับกับผู้ถูกร้องแล้ววินิจฉัยไปในคราวเดียวกันว่า

ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นหลักที่สองตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดไว้อีก ทำให้เกิดข้อถกเถียงว่าการกระทำของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน จะเป็นการปฏิเสธไม่วินิจฉัยในประเด็นหลักแห่งคดีหรือไม่

โดยปัญหาการกำหนดประเด็นแห่งการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จะพบว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการกำหนดประเด็นพิเคราะห์คดีไว้ให้มีความชัดเจน ไม่มีการจัดลำดับการพิจารณาวินิจฉัยไปที่ละประเด็นอย่างเป็นระบบทำให้เกิดผลต่อการลงมติในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำลงไปไม่สอดคล้องกับมติที่แท้จริงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเมื่อเราศึกษา “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ” ประกอบกับคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนแล้ว จะพบว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญถึง 7 คน ซึ่งเป็นตุลาการเสียงข้างน้อยได้วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ แต่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีกจำนวน 4 คน ได้วินิจฉัยในประเด็นเดียวกันนี้ว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ แต่กลับมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 4 คน ไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวนี้ แต่วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่อยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 จึงไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ทั้งๆ ที่การวินิจฉัยที่ถูกต้องศาลรัฐธรรมนูญควรได้วินิจฉัยชี้ขาดไปตามประเด็นที่ได้ตั้งไว้ในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ ซึ่งได้วินิจฉัยประเด็นต่างๆ ไปตามลำดับ และได้วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบจะต้องวินิจฉัยหลังจากได้มีการวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรา 295 แล้ว ฉะนั้นเมื่อพิจารณาลงไปในเนื้อหาของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะพบว่าคำวินิจฉัยดังกล่าวที่วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ด้วยมติคะแนนเสียงข้างมาก 8 ต่อ 7 นั้น แท้จริงแล้วมติของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 จะต้องเกิดจากคะแนนเสียง 7 ต่อ 4 ต่อ 4 และส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบและผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ได้

เมื่อเปรียบเทียบกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 กับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีอื่นพบว่าข้อกำหนดประเด็นพิเคราะห์และการลงมติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน และมีความไม่เสมอภาคในการกำหนดประเด็นการพิจารณาวินิจฉัยคดีเฉพาะในคดีของศาลรัฐธรรมนูญตามคำวินิจฉัยของ

ศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 เท่านั้น นอกจากนั้นยังสามารถแสดงให้เห็นว่าการตั้งประเด็นใน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะแสดงให้เห็นผลแห่งคดีได้ โดยเฉพาะในกรณีการตั้งประเด็นว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควร แจ้งให้ทราบหรือไม่ และศาลรัฐธรรมนูญจะตั้งประเด็นต่อไปว่าผู้ถูกร้องจะต้องพ้นจากตำแหน่ง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่เมื่อใด เห็นได้จากคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 กรณีนายประยุทธ มหากิจศิริ แต่ประเด็นดังกล่าวไม่ปรากฏอยู่ใน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 โดยศาลรัฐธรรมนูญกลับตั้งประเด็นในคดีนี้ว่าผู้ถูกร้อง มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ยกเหตุผลอื่นนอกประเด็นที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยโดยแท้จริงเป็นเหตุให้ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญสามารถหยิบยกเหตุผลใดๆมาวินิจฉัยก็ได้ แม้แต่ปัญหาข้อกฎหมายที่ว่าผู้ถูกร้อง อยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ที่ยุติไปแล้วตามที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ วินิจฉัยไว้ตั้งแต่ประเด็นแรก ในปัญหาย่อยว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งแล้วได้และสามารถใช้บังคับกับผู้ถูกร้องในคดีนี้ได้ แต่มีตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คน เห็นในทางตรงกันข้ามว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ไม่ใช้บังคับกับ ผู้ถูกร้องในคดีนี้ และได้วินิจฉัยรวมไปในประเด็นว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ได้ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้มีการตั้งประเด็นที่กว้างและให้มีการลงมติไปโดยไม่มี การจัดเรียงลำดับของประเด็นตามหลักกระบวนการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง

ผู้เขียนมีความเห็นว่า เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการกำหนดประเด็นและ การลงมติในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดประเด็น พิจารณาให้มีความชัดเจน โดยเฉพาะกรณีที่มีประเด็นต้องวินิจฉัยหลายประเด็นโดย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องออกเสียงวินิจฉัยไปที่ละประเด็นตามลำดับและต้องวินิจฉัย ไปทุกประเด็น โดยประเด็นใดมีความซับซ้อนจะต้องแยกประเด็นที่ต้องวินิจฉัยออกเป็น ประเด็นย่อยๆ ทุกประเด็น และวินิจฉัยประเด็นเหล่านั้นเรียงลำดับกันไปจนได้ผลสรุป ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยในประเด็นหลักโดยตนเองเห็นว่ากรณี ดังกล่าวตนได้วินิจฉัยไปแล้วในประเด็นย่อยไม่ได้ แต่ต้องถูกบังคับให้วินิจฉัยไปในทุก ประเด็นตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ตั้งประเด็นไว้ การวินิจฉัยประเด็นต่างๆ นั้นจะต้องไม่มีการนำปัญหาข้อกฎหมายมาวินิจฉัยรวมกับปัญหาข้อเท็จจริงอีกด้วย

จ) ปัญหาการจัดทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีผลให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่สอดคล้องกับมติที่แท้จริงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนที่เป็นองค์คณะต้องจัดทำคำวินิจฉัยในส่วนของตนพร้อมแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจนครบทุกคนแล้ว คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะทำการลงมติในคดีดังกล่าวว่าผลการพิจารณาคำวินิจฉัยชี้ขาดเป็นประการใด¹² ฉะนั้นตามหลักการทั่วไปการจัดทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต้องเป็นไปตามมติที่แท้จริงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและ เป็นไปตามเสียงข้างมากที่ถูกต้องตามจำนวนของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นนั้นๆ แต่เมื่อพิจารณาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 ศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดประเด็นการพิจารณาเป็นสองประเด็นคือ ประเด็นที่หนึ่ง ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ และการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ประเด็นที่สอง ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่

ปรากฏว่าการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คน คือนายกระมล ทองธรรมชาติ นายจุมพล ณ สงขลา นายผืน จันทร์ปาน และนายศักดิ์ เตชะชาญ วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายเป็นเบื้องต้นว่ารัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้อง และวินิจฉัยโดยสรุปว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 แต่จากการศึกษาคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นรายบุคคลจะพบว่าการตั้งประเด็นของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่กรณีผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ จะเป็นการตั้งประเด็นวินิจฉัยคดีในปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ แต่ปรากฏตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ พบว่าศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลโดยการกำหนดประเด็นทั้งปัญหาข้อกฎหมาย และข้อเท็จจริงในประเด็นใหญ่ที่สองว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 11 คน วินิจฉัยว่ารัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้องได้ ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 4 คน วินิจฉัยว่ารัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับกรณีของผู้ถูกร้องและได้วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ฉะนั้นจึงมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลือเพียง 11 คน ที่วินิจฉัยกรณีผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ โดยมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 7 คน จาก 11 คน ดังกล่าววินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสาร

¹² รัฐธรรมนูญมาตรา 267.

ประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ส่วนที่เหลืออีกจำนวน 4 คน จาก 11 คน วินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ศาลรัฐธรรมนูญจึงสรุปโดยวินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายรวมกันไปด้วยมติเสียงข้างมาก 8 ต่อ 7 ว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 แต่หากพิจารณาในเนื้อหาของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและหากจัดให้มีการกำหนดประเด็นไว้อย่างชัดเจน ตลอดจนให้มีการลงมติไปที่ละประเด็นอย่างเป็นระบบโดยถูกต้องตามหลักกระบวนการพิจารณาคดีแล้ว จะพบได้ว่ามติที่แท้จริงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญย่อมเป็นผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ด้วยคะแนนเสียงข้างมาก 7 ต่อ 4 ต่อ 4 และการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน ที่วินิจฉัยประเด็นว่ารัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้อง ย่อมไม่อาจนำมารวมเป็นมติของประเด็นว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ได้ เพราะเป็นประเด็นของการพิจารณาข้อกฎหมายในเบื้องต้นของประเด็นที่หนึ่งว่าบทบัญญัติมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ถูกร้องได้หรือไม่ก่อนแล้วจึงจะมีการวินิจฉัยในประเด็นต่อมาว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ โดยสมควรวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และการกระทำของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน เท่ากับเป็นการปฏิเสธการวินิจฉัยในประเด็นหลักแห่งคดี อีกทั้งการนำปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงมารวมกันตั้งเป็นประเด็นว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ นั้นเป็นการไม่สอดคล้องตามหลักกระบวนการพิจารณาคดีที่ไม่สามารถนำปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงมารวมพิจารณาเป็นเรื่องเดียวกันได้เพราะมีความแตกต่างกัน

นอกจากนั้นผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมต้องเกิดจากผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากที่ได้ลงมติในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น แต่จากการศึกษาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 แม้จะมีการตั้งประเด็นวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ 295 หรือไม่ ซึ่งเป็นการตั้งประเด็นที่ไม่ชัดเจน เพราะในประเด็นดังกล่าวปรากฏว่ามีประเด็นย่อยอีกจำนวน 2 ประการ คือ ผู้ถูกร้องตกอยู่ภายใต้บังคับรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ กับผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ และเป็นประเด็นที่ไม่อาจรวมพิจารณาด้วยกันได้ หากมีการพิจารณาในประเด็นดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยก่อนว่า

ผู้ถูกร้องอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ก่อน โดยการกำหนดประเด็นว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่นั้นศาลรัฐธรรมนูญควรกำหนดประเด็นว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ และเมื่อพิจารณาลงไปในรายละเอียดจะพบว่าในประเด็นของผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบปรากฏว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากควรเป็น 7 เสียง และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยควรเป็น 4 เสียง ซึ่งจะส่งผลให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเปลี่ยนแปลงไปว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จและปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบเป็นมติที่ถูกต้องและสอดคล้องกับประเด็นที่แท้จริงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามหลักกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการกำหนดประเด็นให้ชัดเจน ไม่มีการลงมติตามประเด็นให้เป็นไปตามวิธีพิจารณาที่ถูกต้องและไม่มีการนับองค์มติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพื่อนำไปเขียนคำวินิจฉัยที่สอดคล้องกับมติที่แท้จริงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

6.5 บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

การที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 นั้นมีผลมาจากการพิจารณาวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน โดยในสวนนี้ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ที่ได้วินิจฉัยในประเด็นเกี่ยวกับผู้ถูกร้องมีความผิดตามมาตรา 295 หรือไม่ เพื่อชี้ให้เห็นภาพรวมและแนวทางการวินิจฉัยคดีของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งในเหตุผลและกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.5.1 บทวิเคราะห์เหตุผลในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

การวิเคราะห์ถึงเหตุผลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในประการแรกคือ ปัญหาของคำว่า จงใจ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ว่ามีขอบเขตเพียงใดเพื่อที่จะได้นำไปพิจารณาถึงเหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อไป โดยจากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการ

ศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน พบว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้แบ่งการวินิจฉัยปัญหาคำว่า "จงใจ" ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเสียงส่วนใหญ่ในกรณีนี้ เห็นว่า ความจงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็นเพียงเจตนาธรรมดาเพียงผู้ยื่นบัญชี รู้หรือไม่ว่ามีทรัพย์สินและหนี้สิน หากรู้สำนึกในการกระทำโดยยื่นบัญชีไม่ถูกต้องก็เป็นความจงใจได้ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษหรือมีเจตนาโดยทุจริต หรือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใด ซึ่งมีจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในแนวทางนี้จำนวน 8 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, พลโทจล อดิเรก, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุจินดา ยงสุนทร, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอมร รักษาสัตย์, นายอิสสระ นิตินันท์ประกาศ และนายอูระ หวังอ้อมกลาง

2) กลุ่มเสียงส่วนน้อยในกรณีนี้เห็นว่า ความจงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็นการกระทำที่ผู้ยื่นบัญชี ต้องกระทำโดยรู้สำนึกในการกระทำในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือมีเจตนาพิเศษโดยมีเจตนาทุจริตหรือเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบและมีมูลเหตุจูงใจเพื่อกระทำการทุจริตหรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในแนวทางนี้จำนวน 1 คน คือ นายปรีชา เฉลิมวณิชย์

3) กลุ่มที่ไม่ได้วินิจฉัยในกรณีดังกล่าวนี้มีจำนวน 6 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, นายผัน จันทรปาน, นายมงคล สระฐาน, นายศักดิ์ เตชะชาญ และ นายอนันต์ เกตุวงศ์

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นรายบุคคลในกรณีปัญหาความจงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ได้ตามตารางดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ตารางสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในกรณีปัญหาเรื่อง
ความจงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295**

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล						หมายเหตุ
	ปัญหาความจงใจตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 295			แนวการวินิจฉัยของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ			
	จงใจมี ความ หมาย เพียง เจตนา ธรรมดา	จงใจมี ความ หมายตาม เจตนา พิเศษ	ไม่ได้ วินิจฉัย	สอดคล้อง กับคำ วินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือแย้ง กับคำ วินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	ไม่ได้ วินิจฉัย	
1. นายประเสริฐ นาสกุล	✓			✓			
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ			✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา			✓			✓	
4. พลโทจูล อติเอก	✓			✓			
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์		✓			✓		
6. นายผัน จันทร์ปาน			✓			✓	
7. นายมงคล สระฐาน			✓			✓	
8. นายศักดิ์ เศรษฐาญ			✓			✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓			✓			
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓			✓			
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓			✓			
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์			✓			✓	
13. นายอมร รักษาสัตย์	✓			✓			
14. นายอิสระ นิตินันท์ ประกาศ	✓			✓			
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓			
รวม 15 คน	8	1	6	8	1	6	

จากที่สรุปมาเห็นได้ว่า กรณีปัญหาความจงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 นี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่จำนวน 8 คน ยังมีความเห็นสอดคล้องกันไปตาม คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและเป็นการยืนยันบรรทัดฐานในคดีก่อนหน้าทั้งตามคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญที่ 31/2543 กรณีพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 กรณีนายประยุทธ์ มหากิจศิริ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงส่วนใหญ่ดังกล่าวได้ วินิจฉัยว่าจงใจปกปิดการแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินในบัญชีฯ หรือการแจ้งเท็จในบัญชีฯ ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวกับการใช้อำนาจโดยทุจริตในตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งเสียงส่วนใหญ่ของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญในปัญหานี้มาจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยในประเด็นว่าผู้ถูกร้องมี ความผิดตามมาตรา 295 หรือไม่ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญถึง 7 คน ซึ่งเห็นได้ว่าบรรทัดฐาน ความจงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 คงเป็นบรรทัดฐานตามแนวเดิมและเป็นการยืนยันว่าใน ระบบการตรวจสอบการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองมีมาตรฐานในความจงใจ ว่ามีพฤติการณ์ว่ารู้หรือไม่ในขณะที่ยื่นบัญชีฯว่ายื่นไม่ถูกต้อง โดยไม่พิจารณาถึงมูลเหตุจูงใจใดๆ และไม่พิจารณาถึงเรื่องการใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ หรือการแสวงหาผลประโยชน์ในตำแหน่งหน้าที่ราชการ

ประการต่อมาข้อพิจารณาเกี่ยวกับการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยส่วนบุคคล ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมาจากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน แล้วพบว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีการวินิจฉัยโดยให้เหตุผล ต่างๆ กัน แต่สามารถพิจารณาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มแรกที่ให้เหตุผลว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีฯ และเอกสารประกอบด้วย ข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีจำนวน 4 คน คือ นายปรีชา เฉลิมวิชัย, พลโทจุล อติเรก นายสุจินดา ยงสุนทร และนายอนันต์ เกตุวงศ์ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน มีเหตุผลใน การวินิจฉัยทำนองเดียวกันประการหนึ่งว่าพยานหลักฐานที่ผู้ร้องนำสืบมาในชั้นพิจารณาคดีของ ศาลรัฐธรรมนูญยังไม่พอพียงว่าผู้ถูกร้องรู้ว่าหุ้นที่คู่สมรสของผู้ถูกร้องให้ผู้อื่นถือแทนและไม่ได้ แสดงรายการบัญชีฯ จำนวน 3 ครั้ง จึงยังไม่เป็นการจงใจยื่นบัญชีฯและเอกสารประกอบด้วย ข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในกลุ่ม นี้มีความเห็นแต่ละคนดังนี้

นายปรีชา เฉลิมวิชัย เห็นว่า “การกระทำโดยจงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ผู้กระทำต้องรู้สำนึกในการกระทำและขณะเดียวกันผู้กระทำต้องประสงค์ต่อผลของการ กระทำโดยมีมูลเหตุจูงใจในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่

ทางการเมืองของผู้ถูกร้อง แต่พยานหลักฐานที่ผู้ร้องนำสืบมาปรากฏว่าข้อเท็จจริงยังไม่พอพียงว่าผู้ถูกร้องมีมูลเหตุจูงใจจะปกปิดบัญชีและทรัพย์สินคือ หุ่นต่างๆ ในคดีนี้และมีทรัพย์สินที่ผู้ถูกร้องได้มาขณะดำรงตำแหน่งทางการเมือง การได้มาจึงไม่ใช่การใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง เมื่อมาตรการตามมาตรา 295 เป็นมาตรการป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้อำนาจในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบยังเห็นได้ชัดว่าการที่ผู้ร้องไม่ได้แจ้งบัญชีเกี่ยวกับหุ้นของบริษัทต่างๆ ต่อผู้ร้องถือไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องจงใจปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบต่อผู้ร้องตามมาตรา 295 ผู้ถูกร้องจึงไม่ต้องรับผลตามสภาพบังคับที่บัญญัติไว้ จึงวินิจฉัยให้ยกคำร้องของผู้ร้อง”

พลโทจูล อติเรก เห็นว่า “ผู้ถูกร้องและคู่สมรสมีทรัพย์สินจำนวนมากและจากพฤติการณ์ผู้ถูกร้องไม่ทราบรายละเอียดของการถือครองหุ้นที่คู่สมรสโอนให้แก่บุคคลอื่น การสันนิษฐานว่าผู้ถูกร้องและคู่สมรสอยู่บ้านเดียวกัน มีที่ทำางานเดียวกัน จะต้องรู้ถึงการที่คู่สมรสให้บุคคลอื่นถือหุ้นแทนหาได้ไม่ เพราะตามข้อเท็จจริงผู้ถูกร้องอาจไม่ทราบและเห็นว่าพยานหลักฐานของผู้ร้องที่ได้จากการนำสืบในชั้นพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเพียงการสันนิษฐานหรือเข้าใจว่าผู้ถูกร้องน่าจะรู้หรือควรรู้ แต่ไม่มีพยานหลักฐานใดมายืนยันได้โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าผู้ถูกร้องรู้ถึงการมีอยู่ของทรัพย์สินที่ไม่ได้แสดงรายการตามคำร้อง พยานหลักฐานของผู้ร้องยังไม่พอพียงว่าผู้ถูกร้องรู้ว่าหุ้นที่คู่สมรสของผู้ถูกร้องให้ผู้อื่นถือแทนและไม่ได้แสดงรายการในบัญชีของผู้ถูกร้องทั้ง 3 ครั้ง กรณีจึงไม่เป็นการจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ตามคำร้อง..ให้ยกคำร้อง”

นายสุจินดา ยงสุนทร เห็นว่า “จงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ต้องมีพยานหลักฐานโดยชัดแจ้งมาแสดงว่าผู้ยื่นบัญชี ล่วงรู้ถึงความมีอยู่ของทรัพย์สินแล้วไม่ได้แจ้งข้อสันนิษฐานหรือพยานหลักฐานที่มีเพียงว่าผู้ยื่นจะรู้หรือควรจะรู้ไม่เพียงพอพิสูจน์ความจงใจ การที่ผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นสามีภรรยาด้วยกันจะต้องล่วงรู้ถึงกิจการของกันและกัน จะต้องมีการปรึกษาหารือกันก็เป็นเพียงครั้งคราว เมื่อพิเคราะห์ดูพยานหลักฐานที่ผู้ร้องนำสืบมา รวมทั้งพฤติการณ์ของผู้ถูกร้องและคู่สมรสแล้วมีความเป็นไปได้สูงว่าผู้ถูกร้องไม่ได้ล่วงรู้ความมีอยู่ของทรัพย์สินที่ไม่ได้แจ้งต่อผู้ร้อง หากแม้มีพยานหลักฐานพอสันนิษฐานได้ว่าคู่สมรสของผู้ถูกร้องทราบและต้องถือว่าจงใจแจ้งเท็จหรือปกปิดก็ตาม แต่ลำพังเพียงหลักฐานเช่นนี้ย่อมไม่เพียงพอจะพิสูจน์ว่าผู้ถูกร้องจงใจบิดเบือนหรือปกปิดความมีอยู่ของทรัพย์สิน สมควรวินิจฉัยชี้ขาดให้เป็นคุณแก่ผู้ถูกร้องจึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ”

นายอนันต์ เกตุวงศ์ เห็นว่า “การยื่นบัญชี ต่อผู้ร้องมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อตรวจสอบการทุจริตระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการวินิจฉัยให้ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ได้รับเลือกตั้งมีคะแนนเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีผลทำให้คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะยอมส่งผลกระทบกระเทือนอย่างมากต่อประชาชนและประเทศชาติที่กำลังประสบภาวะวิกฤติอย่างรุนแรง จึงต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นที่แน่ชัดปราศจากข้อสงสัยเมื่อพยานหลักฐานของผู้ร้องยังรับฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องมีพฤติการณ์จงใจปกปิดรายการแสดงทรัพย์สินและหนี้สิน อีกทั้งทรัพย์สินที่ผู้ถูกร้องไม่ยื่นบัญชีเกือบทั้งหมดเป็นของคู่สมรส ซึ่งมีอยู่โดยชอบด้วยกฎหมายและมีอยู่ก่อนเข้าดำรงตำแหน่ง จึงมิใช่ทรัพย์สินที่ได้มาเพราะการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองกระทำการโดยทุจริต จึงถือได้ว่าผู้ถูกร้องไม่มีเจตนาปกปิดทรัพย์สินตามที่ถูกกล่าวหา..จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่ได้จงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามมาตรา 295”

2. กลุ่มที่สองที่ให้เหตุผลว่าผู้ถูกร้องไม่อยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีจำนวน 4 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายจุมพล ณ สงขลา นายผัน จันทรปาน และนายศักดิ์ เตชะชาญ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน ดังกล่าวได้ให้เหตุผลในประเด็นนี้ในปัญหาข้อกฎหมายใกล้เคียงกันว่า เมื่อผู้ถูกร้องพ้นจากการดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้ว จึงไม่อยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 และเมื่อรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ไม่อาจนำมาใช้บังคับกับผู้ถูกร้องได้ ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามมาตรา 295 ให้ยกคำร้อง

3. กลุ่มที่สามให้เหตุผลว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีจำนวน 7 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล นายมงคล สระภู่น, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายอมร รักษาสัตย์ นายอิสสระ นิตินันท์ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง โดยให้เหตุผลในทำนองเดียวกันว่า จงใจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีเจตนาธรรมดาว่ารู้สำนึกในการกระทำว่ามีทรัพย์สินอยู่จริง แล้วไม่แจ้งหรือปกปิดการแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ถือว่ามีเจตนายื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบแล้ว การที่ผู้ถูกร้องยอมรับว่าไม่ได้แสดงรายการทรัพย์สินของผู้ถูกร้องและคู่สมรสเมื่อทรัพย์สินที่ใช่ชื่อบุคคลอื่นถือแทนเป็นของผู้ถูกร้องและคู่สมรสและทรัพย์สินมีจำนวนและมีราคาสูง ผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นภริยากันมีความใกล้ชิดกัน ต้องปรึกษาหารือกันยอมทราบในกิจการของกันและกัน ผู้ถูกร้องไม่อาจอ้างเลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นผู้จัดทำ

บัญชีก่อให้เกิดความผิดพลาดเนื่องจากความไม่เข้าใจข้อกำหนดและแบบแสดงบัญชีนั้นรับฟังไม่ได้ เนื่องจากเป็นหน้าที่ของผู้ร้องจะต้องดูแลการจัดทำให้ถูกต้อง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าพยานหลักฐานที่ผู้ร่อนำสืบมารับฟังได้ว่าผู้ร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นรายบุคคลในกรณีการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นที่ 2 กรณีผู้ร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ได้ตามตารางดังนี้

ตารางสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลในกรณีการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นที่ 2 ว่าผู้ร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่

	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล							หมายเหตุ
	ผู้ร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295หรือไม่		ผู้ร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ			แนวการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ		
	ไม่มี ความผิด	มี ความผิด	ผู้ร้อง ไม่ได้จงใจ ยื่นบัญชี และเอกสาร ประกอบ ด้วย ข้อความ อันเป็นเท็จ หรือปกปิด ข้อเท็จจริง ที่ควรแจ้ง ให้ทราบ	ผู้ร้องจง ใจยื่น บัญชี และเอกสาร ประกอบ ด้วย ข้อความ อันเป็นเท็จ หรือปกปิด ข้อเท็จจริง ที่ควรแจ้ง ให้ทราบ	ผู้ร้องไม่ อยู่ในบังคับ ของ รัฐธรรมนูญ มาตรา 295	สอดคล้อง กับคำ วินิจฉัยของ ศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือ แย้งกับ คำ วินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน								
1. นายประเสริฐ นาสกุล		✓		✓			✓	
2. นายกระมล ทองธรรมชาติ	✓				✓	✓		
3. นายจุมพล ณ สงขลา	✓				✓	✓		
4. พลโทจตุล อติเอก	✓		✓			✓		

**ตารางสรุปผลคำวินิจฉัยส่วนบุคคลในกรณีการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นที่ 2 ว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่**

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 15 คน	ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล							หมายเหตุ
	ผู้ถูกร้องมีความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295หรือไม่		ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสาร ประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือ ปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ			แนวการวินิจฉัย ของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ		
	ไม่มี ความผิด	มี ความผิด	ผู้ถูกร้อง ไม่ได้จงใจ ยื่นบัญชี และเอกสาร ประกอบด้วย ข้อความ อันเป็นเท็จ หรือปกปิด ข้อเท็จจริง ที่ควรแจ้ง ให้ทราบ	ผู้ถูกร้องจง ใจยื่น บัญชี และเอกสาร ประกอบด้วย ข้อความ อันเป็นเท็จ หรือปกปิด ข้อเท็จจริง ที่ควรแจ้ง ให้ทราบ	ผู้ถูกร้องไม่ อยู่ในบังคับ ของ รัฐธรรมนูญ มาตรา 295	สอดคล้อง กับคำ วินิจฉัยของ ศาล รัฐธรรมนูญ	ขัดหรือ แย้งกับ คำ วินิจฉัย ของศาล รัฐธรรมนูญ	
5. นายปรีชา เจริญมณีชัย	✓		✓			✓		
6. นายผั่น จันทรปาน	✓				✓	✓		
7. นายมงคล สระภู		✓		✓			✓	
8. นายศักดิ์ เตชะชาญ	✓				✓	✓		
9. นายสุจิต บุญบงการ		✓		✓			✓	
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓		✓			✓		
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์		✓		✓			✓	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์	✓		✓			✓		
13. นายอมร รักษาเสถียร		✓		✓			✓	
14. นายอิสสระ นิตทัศน์ ประกาศ		✓		✓			✓	
15. นายอุระ หวังอ้อมกลาง		✓		✓			✓	
รวม 15 คน	8	7	4	7	4	8	7	

เมื่อได้ศึกษาจากคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นรายบุคคลแล้วจะเห็นว่า การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติให้ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 โดยนำเหตุว่า ผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในกลุ่มแรกรวมกับเหตุผลว่า ผู้ถูกร้องไม่อยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ในกลุ่มที่สองมาเป็นเหตุผลดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักของเหตุผลเพราะเป็นการนำเหตุผลในปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงมารวมกันโดยไม่สามารถกระทำได้ตามหลักการวิธีพิจารณาคดีและขัดต่อเหตุผลในการอธิบายว่าที่แท้จริงแล้วผู้ถูกร้องไม่มีความรับผิดชอบด้วยเหตุผลว่าไม่จงใจยื่นบัญชีเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือเพระบบัญญัติมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้อง ซึ่งหากเป็นเหตุผลจากบทบัญญัติมาตรา 295 ไม่ใช่บังคับกับผู้ถูกร้องกรณีดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญก็ได้มีการวินิจฉัยไว้ในประเด็นย่อยในประเด็นแรก แล้วว่าผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เหตุใดจึงนำเหตุผลดังกล่าวมารวมพิจารณาแล้ววินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 อีก หากไม่ใช่ปัญหาในเรื่องกระบวนการพิจารณาคดีและการกำหนดประเด็นการพิจารณาวินิจฉัยคดีที่มีความไม่ชัดเจนและไม่ถูกต้องโดยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป สำหรับการให้เหตุผลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากกลุ่มแรกในจำนวน 4 คน ใน 8 คน ที่ได้พิจารณาวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงก็ได้ให้เหตุผลที่มีความแตกต่างกันและไม่สอดคล้องกับหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ โดยเฉพาะการยื่นบัญชี ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ให้เหตุผล ว่าการเป็นสามีภรรยา กัน แต่ละฝ่ายต่างมีทรัพย์สินจำนวนมาก และไม่มีเวลาในการตรวจสอบเกี่ยวกับทรัพย์สิน แต่ได้มอบหมายให้เลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรสดูแลจัดทำบัญชี ยื่นต่อผู้ร้องโดยไม่เห็นว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ซึ่งหากบรรทัดฐานดังกล่าวเกิดขึ้นจริงก็จะมีผลให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนำมาเป็นข้ออ้างว่าตนมีทรัพย์สินจำนวนมาก ทรัพย์สินต่างๆ เป็นของคู่สมรสและให้บุคคลอื่นเป็นผู้จัดทำบัญชีโดยตนเองไม่ได้จงใจยื่นบัญชี โดยฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญมาตรา 295 อันจะนำไปสู่ปัญหาในการตรวจสอบการยื่นบัญชี ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐต่อไปในอนาคต

นอกจากนั้นการให้เหตุผลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยตามกลุ่มที่สามจำนวน 7 คน เมื่อพิจารณาตามประเด็นการพิจารณาแล้วน่าจะถือว่าเป็นการวางบรรทัดฐานการรับฟังข้อเท็จจริงที่สอดคล้องกับหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐมากกว่าบรรทัดฐานของกลุ่มแรกที่มีจำนวนเพียง 4 คน อันเนื่องมาจากมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญถึง 7 คน ในกลุ่มที่สาม

ที่วางแนวบรรทัดฐานในการให้เหตุผลโดยกรณีนี้ในการให้เหตุผลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของกลุ่มที่ 3 มีมากถึง 7 คน ใน 15 คน ที่ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงมากกว่ากลุ่มของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากที่มีผู้วินิจฉัยวางบรรทัดฐานมีจำนวน 8 คน ใน 15 คน ดังกล่าว โดยเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มที่ได้วางแนวบรรทัดฐานไว้เพียง 4 คน ใน 15 คนเท่านั้น ที่ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงโดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มที่ 3 นี้ ได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ว่า ผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นสามีภรรยาที่ย่อมต้องทราบกิจการของกันและกัน การมีทรัพย์สินจำนวนมากและการให้เลขานุการส่วนตัวของผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นผู้จัดทำบัญชี ยื่นต่อผู้ร้องไม่ใช่เหตุผลที่ผู้ถูกร้องจะนำมากล่าวอ้างให้พ้นความรับผิดได้ เพราะเป็นหน้าที่ของผู้ถูกร้องที่ต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งเป็นแนวการวินิจฉัยที่ส่งผลให้ระบบการตรวจสอบการยื่นบัญชีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่สามารถอ้างเหตุต่างๆ ถึงการมีทรัพย์สินจำนวนมาก ทรัพย์สินที่ยื่นบัญชีบกพร่องเพราะเป็นของบุคคลอื่น หรือให้บุคคลอื่นเป็นผู้จัดทำบัญชีให้พ้นความรับผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ได้

6.5.2 บทวิเคราะห์กระบวนการพิจารณาคดีในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

เมื่อศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 พบว่าคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญยังมีปัญหาในกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีทั้งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามมาตรา 295 การเข้ามาเป็นองค์คณะพิจารณาวินิจฉัยคดี การรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี การกำหนดประเด็นการพิจารณาวินิจฉัยคดี ตลอดจนการจัดทำคำวินิจฉัยของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผลแห่งคดีตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีดังกล่าว โดยผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก) ปัญหาการพิจารณาคดีและการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295

เนื่องจากคดีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็นคดีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 โดยกระบวนการพิจารณาคดีของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) แล้ว

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องตรวจดูคำร้องและการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ โดยมติของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการรับคำร้องไว้พิจารณาจะใช้ คะแนนเสียงข้างมาก แต่เมื่อพิจารณาในคดีนี้พบว่าคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีมติรับคำร้อง ของผู้ร้องไว้ด้วยมติเป็นเอกฉันท์ แสดงว่าคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า การยื่นคำร้องของ ผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ 295 แล้ว จึงไม่มีเหตุผลใดที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะมา พิจารณาในประเด็นย่อยเกี่ยวกับเรื่องการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ซ้ำซ้อนอีกครั้ง อีกทั้งไม่สมควรเป็นอย่างยิ่งที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนจะมา พิจารณาวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายว่าการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ เพราะจะมีผลว่ามีการยกประเด็นโดยได้รับการพิจารณาวินิจฉัยในเบื้องต้นแล้ว กลับมาพิจารณาวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่งโดยไม่จำเป็น สมควรที่จะให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เหล่านั้นที่ไม่ยินยอมพิจารณาประเด็นหลักที่สำคัญแห่งคดี สมควรได้พิจารณาประเด็นหลักแห่ง คดีต่อไป และกรณีดังกล่าวอาจสร้างปัญหาต่อกระบวนการพิจารณารับคำร้องและการวินิจฉัย คำร้องของศาลรัฐธรรมนูญว่าการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นจะมีผลได้ประการ ใด เช่น การชี้ขาดว่าคดีรัฐธรรมนูญอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ร้องได้ยื่นคำร้อง มาโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญแล้วโดยมีมติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากรับคำร้องไว้ พิจารณา แต่หากภายหลังคู่กรณีกลับนำปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในเบื้องต้นเหล่านี้ ยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้และเป็นประเด็นในคดี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนกลับนำมาเป็น ประเด็นพิจารณาวินิจฉัยอีกครั้ง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เป็น การไม่เคารพการชี้ขาดเบื้องต้นของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและอาจทำให้ประเด็น ข้อกฎหมายเบื้องต้นไม่สามารถยุติได้ในชั้นรับคำร้อง ซึ่งจะสร้างปัญหาต่อระบบกระบวนการ พิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้ว่าการชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นไม่อาจเกิดขึ้นได้ และ จะต้องไปวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นที่สามารถวินิจฉัยชี้ขาดให้ยุติได้ในชั้นพิจารณารับ คำร้อง แต่ต้องกลับนำมาวินิจฉัยในประเด็นหลักแห่งคดีทุกครั้งไปย่อมไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญและไม่สร้างผลดีต่อการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นองค์กร ฝ่ายตุลาการทำหน้าที่พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในกรณีต่างๆ ต้องมา เสียเวลาในการพิจารณาคดีที่มีเนื้อหาของปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นที่ สามารถวินิจฉัยให้ยุติไปแล้วแทนได้และจะได้มีการพิจารณาปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือความชอบด้วยกฎหมายในปัญหาอื่นๆต่อไป

ประการต่อมาเมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะเริ่มแสวงหาข้อเท็จจริงจากการออกนั่งพิจารณาคดีเพื่อรับฟังการ

สืบพยานของผู้ร้องและผู้ถูกร้องการนำเสนอข้อเท็จจริงและการแถลงการณ์ปิดคดีของคู่กรณี ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้ให้โอกาสคู่กรณีในการนำเสนอข้อเท็จจริงเข้าสู่การพิจารณาของศาลอย่างเต็มที่ แต่ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญในระบบไต่สวน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากการนำเสนอข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาคดี และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ หากเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอต่อการพิจารณาคดีหรือฟังได้ยังไม่สิ้นกระแสความ ซึ่งจากการพิจารณาคำวินิจฉัยชั้นอนุบคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 แล้วพบว่า มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนหนึ่งได้ผลการพิจารณาพิสูจนไปให้ฝ่ายผู้ร้องทำนองว่าต้องนำเสนอข้อเท็จจริงให้เห็นโดยชัดแจ้งว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญและทำให้เห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่สอดคล้องกับหลักรัฐธรรมนูญและกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงควรมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มมากขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดีที่มีการออกนั่งพิจารณาคดีโดยการสืบพยาน การรับฟังข้อเท็จจริง หรือการรับฟังแถลงการณ์ปิดคดีของคู่กรณี และหากเป็นกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าข้อเท็จจริงยังไม่เพียงพอต่อการพิจารณาคดีชั้นอนุบคคล ก็สามารถที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่มีความสมบูรณ์และครบถ้วน ซึ่งจะทำการตัดสินคดีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ข) ปัญหาการเข้ามาเป็นองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนที่ไม่ได้พิจารณาคดีมาแต่แรก เนื่องจากกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีชั้นอนุบคคลว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ มีปัญหาว່ายนายศักดิ์ เตชะชาญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในภายหลังเมื่อคดีได้เริ่มกระบวนการพิจารณาคดีจนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือการจัดทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมาว่าการเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ของนายศักดิ์ เตชะชาญ นั้นย่อมส่งผลกระทบต่อการจัดทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ และอาจส่งผลให้ผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเปลี่ยนแปลงไปและเมื่อได้ศึกษาคำวินิจฉัยชั้นอนุบคคลของนายศักดิ์ เตชะชาญ พบว่าไม่มีการพิจารณาคดีชั้นอนุบคคลในประเด็นหลักแห่งคดีที่ถูกต้องตามกระบวนการพิจารณาคดี แต่ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นเพียงว่าผู้ถูกร้องไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 295 ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 มีข้อน่าสังเกตว่าหากศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนไปแล้ว แต่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพิ่งเข้า

มาปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งไม่ได้ร่วมรับฟังการพิจารณาคดี ย่อมส่งผลต่อการวินิจฉัยคดีโดยรวมว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนนั้นอาจทำให้ผลคำวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงไป และไม่สอดคล้องกับ ข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการนั่งพิจารณาดำเนินคดีด้วยตนเอง และเมื่อพิจารณาจากคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 พบว่านายศักดิ์ เตชะชาญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เพิ่งเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่นานอยู่ในกลุ่มของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก แต่ได้วินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นเพียงว่าผู้ถูกร้องไม่อยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามมาตรา 295 โดยส่งผลให้ผลแห่งคดีเปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งสร้าง ปัญหาต่อผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เปลี่ยนแปลงไปจากมติที่สมควร ทำให้ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ทั้งที่มติที่แท้จริงของ ศาลรัฐธรรมนูญควรจะเป็นมติที่ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็น เท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ แต่เนื่องมาจาก คะแนนเสียง 1 เสียง ของนายศักดิ์ เตชะชาญ มีผลแห่งคำวินิจฉัยทำให้ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 295 เป็นเสียงข้างมากไปในทันทีและเป็นปัญหาถกเถียงกันมาก่อนแล้วว่าการ เข้ามาของนายศักดิ์ เตชะชาญ ในภายหลังก่อผลที่จะมีผลต่อการลงมติและทำให้ผลของคดี เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

ค) ปัญหาการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จากการศึกษาคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะ เห็นได้ว่าคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบได้วาง มาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญมีเพียง 2 กลุ่มใหญ่ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งได้วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายว่าผู้ถูกร้อง ไม่อยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ดังนี้

กลุ่มแรกมีคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คน คือ พลโทจุล อติเรก, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์, นายสุจินดา ยงสุนทร และนายอนันต์ เกตุวงศ์ ซึ่งเป็นกลุ่มตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากที่วางมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและวางภาระการพิสูจน์ ข้อเท็จจริงว่าเป็นภาระหน้าที่ของผู้ร้องว่าถ้าไม่สามารถนำสืบข้อเท็จจริงให้เห็นโดยชัดแจ้งว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควร แจ้งให้ทราบ จึงฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบและเหตุผลของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนนี้ได้

นำไปสู่การใช้เป็นเหตุผลส่วนหนึ่งในการวางมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของผู้ร้องในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นการวินิจฉัยของกลุ่มตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก แต่หากพิจารณาลงไปในรายละเอียดจะพบว่า การวางมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในกลุ่มนี้มีใช่เสียงส่วนใหญ่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพราะเกิดขึ้นจากการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพียง 4 คน จากเสียงส่วนใหญ่ 8 คนเท่านั้น ส่วนอีก 4 คน ไม่ได้วินิจฉัยในปัญหาการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแต่อย่างใด เพียงแต่ได้วินิจฉัยเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายว่าผู้ถูกร้องไม่อยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายจุมพล ณ สงขลา, นายผั่น จันทรปาน และนายศักดิ์ เตชะชาญ ไม่ได้วางมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงไว้ในคดีนี้แต่อย่างใด เนื่องจากได้วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายว่าผู้ถูกร้องไม่อยู่ในบังคับรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 โดยไม่ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ฉะนั้นกลุ่มตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในส่วนนี้จึงไม่มีการพิจารณาในมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าว

กลุ่มที่สองมีคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 7 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, นายมงคล สระแก้ว, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอมร รักษาสัตย์, นายอิสสระ นิตินันท์ประกาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยที่วางมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นไปตามแนวบรรทัดฐานของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้เคยวางไว้ในคดีก่อนๆ และมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นไปอย่างมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันเป็นอย่างดีและมีระบบ โดยเห็นว่าฝ่ายผู้ร้องได้นำพยานหลักฐานเข้าสืบในชั้นพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเชื่อว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยละเอียดตามแนวคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน จะพบว่า การที่ศาลรัฐธรรมนูญนำแนวการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก ที่มีจำนวนเพียง 4 คน จากจำนวนตุลาการเสียงข้างมากจำนวน 8 คน มายึดถือเป็นแนวบรรทัดฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่ใช่เสียงข้างมากที่จะนำมาปรับใช้เป็นผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้อย่างแท้จริง แต่เป็นเพียงตุลาการเสียงส่วนน้อยเพียง 4 คน จากจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

15 คน ซึ่งแท้จริงในกรณีนี้กลุ่มตุลาการเสียงข้างมากในประเด็นการวางมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงควรเป็นกลุ่มตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยจำนวน 7 คนดังกล่าว ที่ได้วินิจฉัยโดยวางแนวบรรทัดฐานตามแนวบรรทัดฐานเดิมของศาลรัฐธรรมนูญ ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญยังไม่มีความเป็นระบบในการพิจารณาคดีที่มีประเด็นปัญหาให้วินิจฉัยทั้งปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงที่มีหลายประเด็นและปัญหากระบวนการพิจารณาคดีในเรื่องการวางมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนำมาเป็นเหตุผลไม่ชัดเจนถูกต้องและเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ถูกร้องพ้นความรับผิดชอบตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 โดยไม่มีคดีใดที่มีการวางมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างเช่นคดีนี้มาก่อน

นอกจากนั้นหากมีการพิจารณาไปในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากตามกลุ่มแรกจำนวน 4 คน ดังกล่าวที่ได้นำผลการวินิจฉัยไปเป็นแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้มีความเป็นเอกภาพและมีการเลือกใช้เหตุผลในการเลือกปฏิบัติต่อการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริง ตลอดจนการใช้มาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้ร้องใช้ในกรณีคดีของผู้ถูกร้องในคดีนี้เท่านั้นโดยเห็นได้จาก

คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของนายอนันต์ เกตุวงศ์ ที่เห็นว่า "ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย หากพ้นจากตำแหน่งไปย่อมกระทบกระเทือนต่อประเทศชาติและประชาชนที่กำลังประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงจึงจำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงที่แน่ชัด โดยปราศจากสงสัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เมื่อพยานหลักฐานของผู้ร้องฟังไม่ได้แน่ชัดว่าผู้ถูกร้องมีพฤติการณ์ดังกล่าวจึงไม่อาจวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ" ซึ่งเห็นได้ว่าการให้เหตุผลดังกล่าวเป็นการให้เหตุผลทางรัฐศาสตร์ที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของหลักรัฐธรรมนูญและไม่อยู่บนพื้นฐานของการใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกันเป็นการขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการที่ต้องเคารพต่อการใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และต้องไม่พิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ฝ่ายตุลาการต้องใช้ดุลยพินิจโดยถูกต้อง แม้ผู้ถูกร้องจะดำรงตำแหน่งใดๆตุลาการศาลรัฐธรรมนูญก็ย่อมต้องใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกันด้วยตามหลักการใช้บังคับกฎหมายอย่างเสมอหน้ากันไม่ใช่ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจำเป็นต้องมีมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงหรือมีมาตรฐานภาระการพิสูจน์สูงกว่าบุคคลปกติหาได้ไม่

คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของนายปรีชา เจริญมณีชัย “เห็นว่าพยานหลักฐานของ ผู้ร้องที่รวบรวมมายังฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องมีมูลเหตุจงใจที่จะปกปิดบัญชีและทรัพย์สินคือนั้นต่าง ๆ ในคดีนี้ จึงฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ” เห็นได้ว่าการให้เหตุผลดังกล่าวของนายปรีชาเป็นเพียงการให้เหตุผลว่าผู้ร้องไม่สามารถนำสืบให้เห็นชัดเจนว่ามูลเหตุจงใจของผู้ถูกร้องที่จะปกปิดรายการแสดงทรัพย์สินและหนี้สินเพื่อประโยชน์ประการใด ซึ่งเป็นคนละกรณีกับการที่ผู้ร้องจะต้องนำสืบให้เห็นถึงพฤติการณ์ของผู้ถูกร้องว่ามีการกระทำการจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ดังนั้นการวางมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ดังกล่าวจึงมิใช่การพิสูจน์ปกติแต่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่ามูลเหตุที่จงใจหรือพฤติการณ์ในจิตใจของผู้ถูกร้องว่ามีมูลเหตุจงใจในการปกปิดการแสดงบัญชีว่าอย่างไรใด ประเภทใด

คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของพลโทจูล อติเรก และนายสุจินดา ยงสุนทร มีแนวการรับฟังข้อเท็จจริงและมาตรฐานการพิสูจน์ข้อเท็จจริงทำนองเดียวกันว่า “...การสันนิษฐานว่าผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นสามีภรรยาที่อาศัยอยู่บ้านหลังเดียวกัน ประกอบกิจการร่วมกันโดยสันนิษฐานว่าตามพฤติการณ์ของผู้ร้องต้องล่วงรู้ถึงความมีอยู่ของทรัพย์สินที่ไม่ได้ยื่นต่อผู้ร้องนั้น ไม่เพียงพอจะพิสูจน์ได้ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ และผู้ร้องไม่มีพยานหลักฐานใดมายืนยันโดยชัดแจ้งว่าผู้ถูกร้องรู้ว่ามิใช่หนี้ของคู่สมรสให้ผู้อื่นถือแทน การกระทำของผู้ถูกร้องจึงไม่เป็นการจงใจ ในกรณีการยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ...” ซึ่งเป็นกรณีการวางภาระการพิสูจน์ในพฤติการณ์ของผู้ถูกร้องว่ามีพฤติการณ์จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบเป็นของฝ่ายผู้ร้อง โดยมิใช่การนำสืบถึงมูลเหตุจงใจของผู้ถูกร้องด้วยแต่อย่างใด

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า มาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คน ดังกล่าวที่นำไปเป็นเหตุผลในกรณีดังกล่าวในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นขาดความเป็นระบบและไม่ใช่มาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ของเสียงส่วนใหญ่ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และปัญหามาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้ถูกร้องพ้นความรับผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ได้ ซึ่งโดยหลักการแสดงให้เห็นว่าระบบกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญมีการนำผลของการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำไปเป็นมาตรฐานในการรับฟังข้อเท็จจริงและการวางภาระการพิสูจน์ของผู้ร้อง

ในคดีนี้ไม่ถูกต้องตามหลักการของรัฐธรรมนูญและไม่สอดคล้องกับกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

ง) ปัญหาการกำหนดประเด็นแห่งการพิจารณาวินิจฉัยคดีของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากการพิจารณาคดีของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีปัญหาที่ไม่มีการกำหนดประเด็นในการพิจารณาวินิจฉัยคดีอย่างเป็นเอกภาพและเป็นระบบ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนมีความเป็นอิสระในการกำหนดพิจารณาวินิจฉัยคดีและวินิจฉัยคดีไปตามประเด็นที่ตั้งไว้ด้วยตนเอง จนบางครั้งเห็นได้ว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นหลักแห่งคดีตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ อันเนื่องมาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นได้ย่อมมีที่มาจากคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้แล้ว นำมาลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมากเพื่อนำไปจัดทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ปัญหาคือการกำหนดประเด็นพิจารณาไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่สอดคล้องและถูกต้องตามประเด็นของมติคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก ฉะนั้นโดยหลักสมควรที่จะมีการกำหนดประเด็นการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มีความสอดคล้องตามหลักกระบวนการพิจารณาคดีและให้มีทิศทางไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญออกมาถูกต้องตามกระบวนการพิจารณา และยอมส่งผลให้ผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องกระบวนการพิจารณาการกำหนดประเด็นพิจารณาคดี กล่าวคือ

- 1) คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการกำหนดประเด็นไว้อย่างชัดเจน
- 2) คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการจัดลำดับการลงมติในประเด็นต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- 3) คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการจัดลำดับความสำคัญในการลงมติตามประเด็นแห่งคำวินิจฉัยให้เป็นลำดับขั้นตอน
- 4) คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการแยกประเด็นการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงออกจากกัน
- 5) คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการกำหนดประเด็นหลักแห่งคดีและหากประเด็นหลักมีความสลับซับซ้อนต้องแยกประเด็นย่อยออกมาเป็นประเด็นๆ ไป และวินิจฉัยประเด็นย่อยๆ ต่างๆ เหล่านั้นเรียงไปตามลำดับจนได้ผลสรุป

6) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่วินิจฉัยในประเด็นต่างๆ หรือไม่วินิจฉัยในประเด็นหลักแห่งคดี

เมื่อพิจารณาจากการวินิจฉัยคดีของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในคดีนี้แล้ว เห็นว่าคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีการกำหนดประเด็นต่างๆ ในคดีให้มีความชัดเจนเป็นระบบ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องเคารพในกระบวนการพิจารณาคดีที่จะต้องออกเสียงวินิจฉัยไปที่ละประเด็นตามลำดับโดยไม่อาจปฏิเสธที่จะไม่ออกเสียงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งได้ และต้องออกเสียงในทุกประเด็นที่มีตั้งประเด็นไว้ สำหรับในกรณีที่มีประเด็นหลักและมีความซับซ้อนจะต้องแยกประเด็นที่ต้องวินิจฉัยออกเป็นประเด็นย่อยๆ หลายประเด็นและให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นต่างๆ เรียงลำดับไปจนได้ผลสรุปและนำผลสรุปจากการวินิจฉัยในแต่ละประเด็นที่วินิจฉัยไปที่ละประเด็นจนมีผลชัดเจนนำไปเป็นผลในการเขียนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อไป

จ. ปัญหาการจัดทำคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกับการส่งผลกระทบต่อผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญย่อมเป็นที่มาของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นโดยหลักการแห่งผลในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีเสียงส่วนใหญ่ในประเด็นที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยจะเป็นผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่จากการศึกษาจะพบว่าบางประเด็นปัญหาที่ผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ใช่เสียงส่วนใหญ่ในประเด็นนั้นแต่ศาลรัฐธรรมนูญกลับเอาไปเป็นผลหรือคำตอบของการวินิจฉัยคดีในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้นประเด็นหลักในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 คือ ประเด็นว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ มีคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญลงมติตามคำวินิจฉัยส่วนบุคคลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มแรก มีความเห็นว่ามาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ถูกร้องไม่ได้คือ คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของนายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, นายผัน จันทรปาน และนายศักดิ์ เตชะชาญ รวม 4 คน และได้วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ให้ยกคำร้อง

กลุ่มที่สอง มีความเห็นว่า มาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ถูกร้องได้แต่ผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ คือ คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของ พลโทจูล อติเรก, นายปรีชา เฉลิมวณิช,

นายสุจินดา ยงสุนทร และนายอนันต์ เกตุวงศ์ รวม 4 คน และวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ให้ยกคำร้อง

กลุ่มที่สาม มีความเห็นว่า มาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ถูกร้องได้และผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบคือ คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของนายประเสริฐ นาสกุล, นายมงคล สระแก้ว, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอมร รักษาสัตย์, นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง รวม 7 คน และได้วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ให้ผู้ถูกร้องต้องห้ามให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปี

เมื่อศึกษาจากคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญพบว่าผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ยกคำร้องโดยนำกลุ่มแรกและกลุ่มที่สองมารวมกันเป็นเสียงข้างมาก และนำผลของการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 8 คน ตามกลุ่มแรกและกลุ่มที่สองดังกล่าวมาเป็นเสียงข้างมาก และนำไปสู่การเขียนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 การสรุปผลและการนำประเด็นดังกล่าวนี้ไปเป็นผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ผู้ถูกร้องพ้นความรับผิดตามมาตรา 295 เป็นที่ถกเถียงกันมากกว่าไม่เป็นไปโดยชอบตามหลักกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ แม้ผลของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มแรกดังกล่าวจะมีผลถือว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามมาตรา 295 แต่ประเด็นการพิจารณาของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในกลุ่มแรกและกลุ่มที่สองมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ปัญหาในการพิจารณาในกลุ่มแรกเป็นประเด็นปัญหาข้อกฎหมายว่าผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ ส่วนประเด็นพิจารณาในปัญหาในการพิจารณาของกลุ่มที่สองเป็นปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ โดยหลักกระบวนการพิจารณาคดีแล้วไม่สามารถนำมาพิจารณารวมกันและให้มีผลไปในเรื่องเดียวกันได้ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญต้องสร้างกระบวนการพิจารณาคดีในการวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่จะต้องนำผลของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการเหล่านั้นไปสู่การสรุปผลให้มีความชัดเจนและมีความถูกต้อง อีกทั้งในประเด็นการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายว่าผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับของรัฐธรรมนูญมาตรา 295 หรือไม่ กับประเด็นการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ สมควรที่จะมีการลงมติไปที่ละประเด็นเพื่อนับคะแนนเสียงการลงมติให้เป็นไปโดยชอบตามรัฐธรรมนูญและกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

นอกจากนั้นหากมีการกำหนดประเด็นการพิจารณาในประเด็นหลักใหม่ ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เหมือนในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนใหญ่ที่ได้กำหนดประเด็นในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ โดยไม่มีการตั้งประเด็นวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ หากมีการพิจารณาวินิจฉัยไปตามประเด็นดังกล่าวจะพบว่าผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะต้องเปลี่ยนไป โดยตุลาการเสียงข้างน้อยเดิมจะกลับกลายเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากใน ประเด็นนี้ด้วยคะแนนเสียง 7 เสียง ว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก เดิมจะกลับกลายเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยโดยมีคะแนนเสียงเพียง 4 เสียง ว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีกจำนวน 4 คน ที่ได้วินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมาย โดยไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวนี้จะไม่สามารถนำมารวมเป็นคะแนนเสียงของการลงมติใน ประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงได้ ซึ่งอาจส่งผลให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ถูกต้องแท้จริงตาม การกำหนดประเด็นที่ถูกต้องและตามหลักกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญแล้วจะ กลับกลายเป็นว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือ ปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ มีผลให้ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ด้วย คะแนนเสียง 7 ต่อ 4 ต่อ 4

ดังนั้นจากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงเห็นได้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญทำให้ผู้ถูกร้องพ้นความรับผิดตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 295 และสร้างปัญหาให้เป็นที่ถกเถียงทางวิชาการอย่างกว้างขวางว่าในระบบ กระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมต่อการพิจารณาวินิจฉัย คดีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 เพียงใด และสมควรต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขในปัญหาของ กระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 295 ต่อไป